

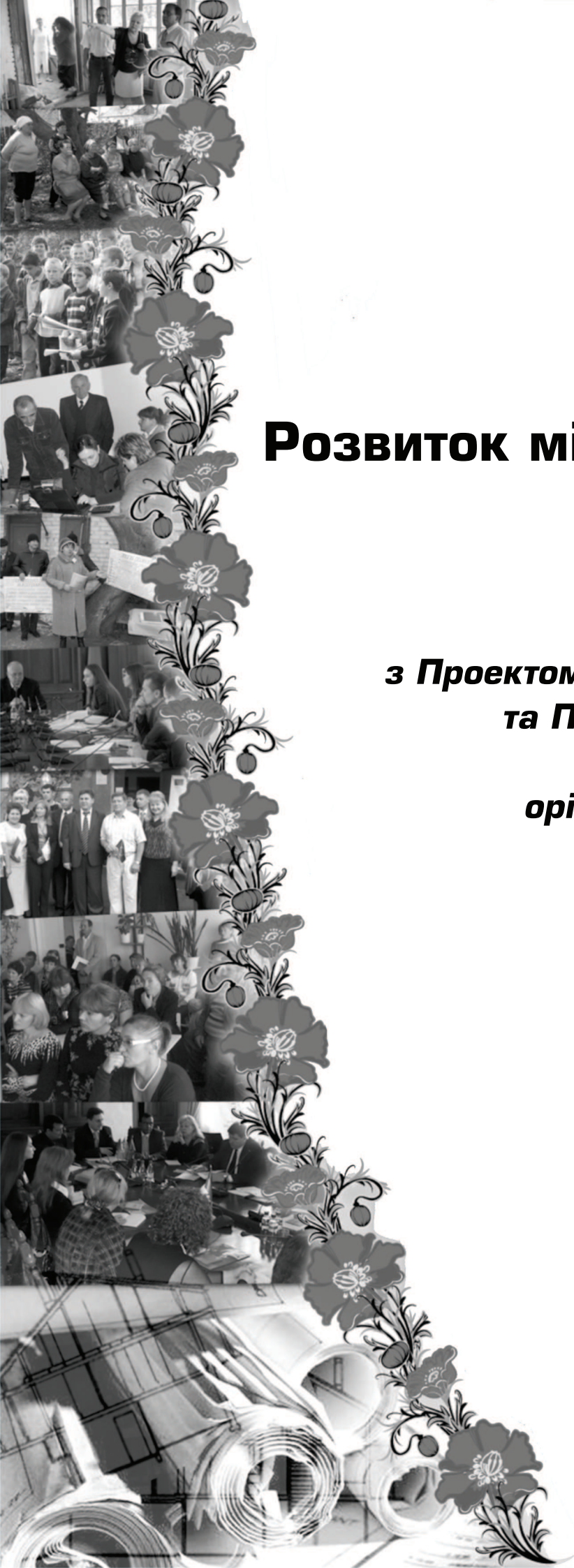

Розвиток місцевих громад Луганщини:

*досвід по співпраці
з Проектом Європейського Союзу
та Програми розвитку ООН
«Місцевий розвиток,
орієнтований на громаду»*

Розвиток місцевих громад Луганщини:

***досвід по співпраці
з Проектом Європейського Союзу
та Програми розвитку ООН
«Місцевий розвиток,
орієнтований на громаду»***

Це видання підготовлено в межах виконання проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», який фінансується Європейським Союзом та спів фінансується і впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні. Думки, висновки чи рекомендації, які містяться в цих матеріалах, належать виконавцям Проекту, авторам та упорядникам цього видання і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи ПРООН.

За редакцією: Борової Г.О.

Підготовлено за участю групи консультантів:

Агібалов І.В., Борова Г.О., Гулакова Є.В., Єршова Л.С., Карачевцева Г.В., Ковальова Л.С., Кулачко Т.Б., Пантелеєва Н.М., Прокопенко О.Ю., Рибалко О.С., Рюміна Л.А., Цовма О.О., Шилобрид О.О., Овчаренко О.О.

Проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»

Адреса: вул. Івана Мазепи 3, офіс 109-110, м. Київ, 01010

Тел./факс: (0 44) 280 3618, 289 4358

Веб-сайт: www.cba.org.ua

Проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» було започатковано у вересні 2007 року. Проект має на меті сприяти сталому соціально-економічному розвитку на місцевому рівні шляхом підтримки та співфінансування громадських ініціатив у всіх областях України та Автономній Республіці Крим. В основі Проекту лежить підхід «розвиток, орієнтований на громаду». Він передбачає, що місцеві громади, органи місцевої виконавчої влади та самоврядування спільно визначатимуть пріоритети розвитку своїх територій, спільно плануватимуть та реалізовуватимуть заходи для забезпечення сталого розвитку свого села, селища чи міста. Ініціатива фінансується Європейською Комісією в рамках програми технічної допомоги ЄС та співфінансується і впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні, за підтримки Уряду України.

Європейський Союз складається з країн – членів, які вирішили поетапно об'єднати разом свої інновації, ресурси і долі. Спільно, протягом 50-річного періоду розширення, вони побудували зону стабільності, демократії і поступального розвитку, підтримуючи культурну різноманітність, толерантність та індивідуальні свободи. Європейський Союз зацікавлений в обміні цими здобутками та цінностями з країнами і людьми поза його кордонами.

Деякі проекти та програми Європейського союзу в Україні спрямовані на скорочення регіональних диспропорцій і підвищення місцевого потенціалу розвитку. Проект «Сталого місцевого розвитку» це модернізація комунальних послуг та інфраструктури в чотирьох відібраних містах: Прилуки (Чернігівська обл.), Ромни (Сумська обл.), Ізюм (Харківська обл.) та Свердловськ (Луганська обл.). Організація проекту «Сталий регіональний розвиток» спрямована на створення системи та фонду регіонального розвитку на національному рівні та громадського підходу до Проекту місцевого розвитку, який мобілізує місцеві громади на вирішення пріоритетних завдань розвитку і діє по всій території України.

Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) є глобальною мережею ООН в галузі розвитку, організацією яка виступає за позитивні зміни та надає країнам доступ до джерел знань, досвіду та ресурсів задля допомоги людям в усьому світі будувати краще життя. Ми співпрацюємо з 166 країнами світу, допомагаючи їм знаходити власні шляхи розв'язання глобальних та національних проблем в галузі людського розвитку. Покращуючи свої власні можливості, вони мають змогу використовувати досвід та знання співробітників ПРООН та широкого кола наших партнерів.

ПРООН допомагає Україні на шляху до забезпечення кращих стандартів життя, добробуту та демократії. Ми пропонуємо найкращий міжнародний досвід з метою поліпшення спроможності наших місцевих партнерів подолати виклики людського розвитку і також допомагаємо нашим національним партнерам у втіленні ефективних державних програм. Діяльність Організації має на меті створення умов для людей з меншими можливостями отримувати повну користь від позитивних змін в Україні.

В Україні з 1993 року ми допомагаємо розробити українські рішення задля досягнення українських цілей розвитку. Чотири головні сфери нашої діяльності зосереджуються на демократичному врядуванні; подоланні бідності, досягненні процвітання та українських Цілей розвитку тисячоліття; гарантуванні місцевого розвитку та безпечного середовища для людського розвитку; на енергетиці та навколишньому природному середовищі. В кожній з цих тематичних сфер ми забезпечуємо баланс між впровадженням заходів щодо розробки політико-правових документів, аналітично-дорадчою діяльністю, заходами з поліпшення спроможності наших національних партнерів та окремими пілотними проектами.

Докладніше про діяльність ПРООН тут: www.undp.org.ua

ЗМІСТ

Вступне слово Звернення Голенко Валерія Миколайовича - голови Луганської обласної державної адміністрації	5 сторінка
<ul style="list-style-type: none"> коротке звернення від керівництва області, в якому висловлюється думка щодо впливу впровадження в регіоні ініціатив, орієнтованих на громаду	
Передмова	6 сторінка
<ul style="list-style-type: none"> Коротко розкриваються питання мети та очікуваних результатів від видання цього звіту	
Вступ Впровадження Проекту «Місцевий розвиток орієнтований на громаду» в Луганському регіоні	9 сторінка
<ul style="list-style-type: none"> Описано історичний огляд діяльності проекту в регіоні: крок за кроком, специфічні риси Проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» (Проект), умови та механізми партнерства – стан та перспективи	
Розділ 1. Організовуючи громади для спільних дій	20 сторінка
<ul style="list-style-type: none"> Описано як формуються організації громад в рамках Проекту, залучення органів влади до цього процесу, основні виклики та труднощі в процесі мобілізації громад, юридичні особливості, розкриваються питання та сталості організацій громад та їх функціонування. Наведені історії громад, що досягли успіху в питаннях співпраці з органами влади та Проектом	
Розділ 2. Механізм спільного планування	25 сторінка
<ul style="list-style-type: none"> Розриті питання функціонування обласної Координаційної ради та Форуму місцевого розвитку як механізми координації планів громад з ініціативами влади, перспективи їх інституціоналізації у майбутньому	
Розділ 3. Планування низу-догори за участю громади	29 сторінка
<ul style="list-style-type: none"> Приділяється увага важливості спільного планування та описані механізми спільного планування для включення ініціатив громади в плани місцевого розвитку, особливості підготовки планів розвитку організацій громад	
Розділ 4. Впровадження мікропроектів	32 сторінка
<ul style="list-style-type: none"> Описано механізми впровадження мікропроектів та роль місцевих органів влади в цьому процесі, кількісний прогрес показників Проекту в Луганській області, особливості співфінансування ініціатив громад за рахунок бюджетних коштів, передачі об'єктів на баланс власників, соціальний вплив впровадження проектів громади та забезпечення їх кількості та якості	
Висновки (Вивчені уроки і погляд у майбутнє)	41 сторінка
<ul style="list-style-type: none"> Описані вивчені уроки та погляд у майбутнє щодо можливості впровадження ініціатив громад без допомоги донорів та продовження використання органами місцевої влади/самоврядування методології Проекту	
Наш фотоальбом	43 сторінка

ВСТУПНЕ СЛОВО

Радий представити Вашій увазі публікацію під назвою «Розвиток місцевих громад Луганщини: досвід по співпраці з Проектом Європейського Союзу та Програми розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду». Публікація фактично є звітом про результати впровадження ініціатив, орієнтованих на розвиток громад Луганщини та підсумовує регіональний досвід трьохрічної співпраці з Проектом, методологія якого актуальна й сьогодні.

Проект дає змогу місцевим партнерам організації громад допомагати самим собі й працює у партнерстві зі всіма гілками влади: Луганською обласною держадміністрацією та обласною радою, райдержадміністраціями та районними радами, сільрадами та громадами.

Сьогодні ми підводимо підсумки нашої спільної роботи. Разом ми прожили вже більше двох років, які були як важкими, так і плідними. В наслідок світової фінансової економічної кризи економічна ситуація на Луганщині в цей період була складною, тому необхідно було приймати рішення швидко та зважено.

Обласна держадміністрація та обласна рада разом з Проектом направили всі зусилля на стабілізацію ситуації та вирішення місцевих проблем. Підтримка влади проявляється у домовленості про партнерство, що ґрунтується на взаємній довірі, фінансовій допомозі та здатності організації жителів чи благодійної організації допомогти собі у вирішенні місцевих проблем.

У свою чергу ми звернули увагу населення, керівництва сіл, міст та районів області на можливості покращання рівня життя населення шляхом запровадження принципу планування та реалізації завдань покращання розвитку територій «з низу до гори». Це означає, що всі плани було ініційовано й підготовлено за участю місцевих жителів та враховано на всіх рівнях усіма установами – сільською, міською радами або районними й обласними органами управління. І саме люди брали участь у вирішенні проблем шляхом самоорганізації, мобілізації власних ресурсів, розробляли мікропроекти та контролювали якість їх впровадження.

Таким чином, ми вирішили проблеми, що найбільш гостро стоять перед окремими населеними пунктами області: відремонтовані водогони, фельдшерсько-акушерські пункти, школи та дитсадки. Підсумки аналізу ситуації в розрізі територій і порівняння їх показників дозволяє впливати на конкретні проблемні точки області та ефективно концентрувати ресурси для вирішення проблем і в майбутньому.

Сьогодні територіальна громада має відповідні знання – як розвивати та підтримувати в належному стані свою територію.

Ми разом беремо на себе відповідальність за виконання намічених планів.

Я впевнений, що сьогодні в області відпрацьована гарна база для подальшого розвитку регіону. Наведені нижче результати нашої з вами спільної роботи підтверджують це.

Запропонований звіт відображає здобутки команди, що реалізовувала Проект, а це велика кількість активістів сільських громад, громадських організацій, координаторів по Проекту від райдержадміністрацій та облдержадміністрації, а також співробітників Програми розвитку ООН, небайдужих до розв'язання соціальних проблем Луганського регіону.

Складовою успіху є партнерство, що сприяло не лише досягненню результатів, але й збагачувало досвід кожного. Безмежно вдячний всім громадським активістам, що виявилися небайдужими до вирішення проблем своїх сіл та селищ, представникам усіх гілок влади, керівництву районів, де впроваджується Проект, команді Проекту та журналістам за їх увагу, сприяння та допомогу в реалізації задуманого.

Валерій Голенко,

Голова Луганської обласної держадміністрації

ПЕРЕДМОВА

Найкраща та влада, про яку не думаєш, дій якої не помічаєш. Але ж саме органи місцевого самоврядування є найближчим і найважливішим для народу елементом влади, оскільки вони контролюють такі питання, які стосуються повсякденного життя. З іншого боку, сутність системи місцевого самоврядування передбачає насамперед активну участь особи, яка живе на певній території.

Однією з форм такої участі є утворення органів неурядових громадських об'єднань – органів самоорганізації населення, об'єднань багатоквартирних будинків, громадських організацій та ін. юридичних форм, що під час реалізації Проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» (далі - Проект) об'єдналися в єдине поняття – організації громад. Таке визначення було обране не випадково, а саме тому, що незалежно від рівня та специфіки існуючих в населених пунктах проблем, за допомогою Проекту небайдужі жителі громад об'єднувались для їх вирішення в організації. Взаємодія цих організацій громад з владою виявилась найважливішою передумовою для соціального партнерства на місцевому рівні. Однак, шлях до такого партнерства був непростий і довгий, на ньому виявилось багато перешкод: недовіра людей до влади, конфліктні стосунки між владою та організаціями жителів, брак конструктивного діалогу між ними, утриманські настрої жителів тощо. Місцеве самоврядування мало сприяти перетворенню пасивних споживачів на активних громадян, залучати жителів до розв'язання місцевих проблем.

У громадах є й досі відповідні проблеми.

Так, наприклад, у навчальних закладах, які потребують модернізації та ремонту, які б забезпечили високу якість навчального процесу. Серед багатьох факторів особливо впливає на процес навчання якість інфраструктури. Враховуючи те, що навчальні заклади підтримуються значною кількістю батьків, учнів та вчителів, які мають величезний потенціал для запровадження позитивних змін не тільки у роботу навчальних закладів, але й у громадський простір (будинки, вулиці) у певному регіоні, питання про створення відповідних організацій громад стало дуже вчасно.

Світовий досвід доводить, що більшість проблем багатоповерхових будинків, навчальних та інших соціальних закладів можна вирішити спільними зусиллями представників самих будинків і закладів у партнерстві з донорськими організаціями, органами влади та недержавним сектором шляхом утворення та налагодження співпраці через відповідні громадські об'єднання.

Співпраця Луганщини з Проектом ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» розпочалась у квітні 2008 року. Проект стартував з метою розвитку прозорого механізму впровадження принципів сталого розвитку в населених пунктах області та започаткування спільного громадсько-приватного партнерства для вирішення місцевих соціальних, економічних та екологічних проблем. Одним з найважливіших напрямів Проекту стало виховання у громад здатності допомагати самим собі.

З метою реалізації ідеї Проекту, в червні 2008 року було організовано обласний підрозділ впровадження (далі – ОПВ) Проекту, діяльність якого зосереджувалась на впровадженні в життя методології Проекту та організації необхідних заходів (обласних, районних, сільських семінарів та тренінгів), виявлення лідерів у громадах серед населення та мотивація їх до самоорганізації, створення партнерства з владою на всіх рівнях шляхом організації роботи Форумів місцевого розвитку в районах-партнерах Проекту та обласної Координаційної ради, консультаційний супровід реєстрації громадських об'єднань, навчання їх плануванню та розробці мікропроектів для отримання грантів, контроль за впровадженням мікропроектів та допомога й супровід при підготовці фінансової та іншої

звітності громадами при їх реалізації, а також загальне управління Проектом в Луганській області з моніторингом та оцінкою результатів впровадження.

Основні завдання Проекту:

- покращання умов життя 40 сільських, селищних або міських (з населенням до 10 тис. осіб) громад шляхом комплексного відновлення, ефективного використання та системного управління базовими об'єктами місцевої інфраструктури та покращання якості та доступності послуг за рахунок громадських ініціатив самодопомоги;
- розповсюдження на рівні населення практичного досвіду принципів спільного планування, прийняття рішень та соціальних дій для накопичення даних для розроблення політики та проведення законодавчих реформ сталого місцевого розвитку, адміністративної та фінансової децентралізації та консолідації місцевої демократії;
- були виконані в Луганській області до початку 2010 року.

Стратегічна мета Проекту – розбудова потенціалу місцевих громад для політичної участі в процесах прийняття рішень та спрямування цього потенціалу на широку співпрацю з усіма зацікавленими сторонами в усіх секторах суспільства для зміцнення місцевого самоврядування, що в кінцевому результаті призведе до забезпечення сталого соціального розвитку – досягнута на територіях-партнерах Проекту та їх населених пунктах.

При підготовці тексту цього Звіту, його автори намагались:

- задокументувати досвід впровадження Проекту в Луганській області;
- оцінити ефективність структур, створених в рамках впровадження Проекту (організацій громад (ОГ), Форумів місцевого розвитку (ФМР), обласної Координаційної ради (ОКР), районних та сільських ресурсних центрів розвитку громад (РЦРГ), Луганського обласного підрозділу впровадження Проекту як виконуючого функцію Обласного Ресурсного Центру Розвитку Громад (ОРЦРГ);
- проаналізувати напрямки та вплив співпраці місцевих органів влади з 40 пілотними громадами, які були відібрані для співпраці з Проектом;
- оцінити перспективи подальшого використання місцевими органами влади підходу до розвитку, орієнтованого на громаду;
- проаналізувати труднощі у сфері законодавства та практичній площині, що стоять на заваді залученню місцевих громад до процесу прийняття рішень на місцях, запропонувати шляхи їх подолання.

Очікується, що загальним результатом Звіту буде:

- доведення ефективності та дієвості механізмів партнерства місцевої влади та громад, децентралізованого управління та надання соціальних послуг шляхом просування партнерських самоврядних організацій громад, які пропонують ініціативи з самодопомоги в співпраці з органами місцевої влади, приватним сектором та іншими зацікавленими сторонами на конкретних прикладах;

- підвищення належних професійних навичок та знань організацій громад та місцевої влади щодо започаткування та підтримки партнерських відносин на місцевому рівні, що сприятиме сталому соціально-економічному розвитку громад та ефективному наданню соціальних послуг;
- покращання інституційної спроможності самоврядних організацій громади та місцевих органів влади у сфері визначення потреб і пріоритетів громади, методів управління та моніторингу в рамках місцевого самоврядування за участю громадськості та з використанням концепції Проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду».

До підготовки звіту були залучені:

- обласний підрозділ впровадження Проекту;
- Луганська обласна державна адміністрація;
- районні державні адміністрації (Антрацитівського, Біловодського, Білокуракинського, Кременського, Марківського, Попаснянського, Сватівського, Станично-Луганського, Старобільського районів);
- сільські ради;
- та створені в рамках Проекту громадські організації в:
  - **Антрацитівському районі** – з громадами селищ: Єсаулівка (ГО «Джерело») та Нижній Нагольчик (ГО «Турбота»), сіл: Лози (ГО «Лози»), Бобрикове (ГО «Вектор»), Ребрикове (ГО «Натхнення»);
  - **Біловодському районі** – з громадами селища Біловодськ (ГО «Джерельце»), сіл: Пługатар (ГО «Надія 2008»), Новолимарівка (ГО «Дивокрай 2008»), Семикозівка (ГО «Розвиток села»); Новоолександрівка (ГО «Ромашка»);
  - **Білокуракинському районі** – з громадами сіл: Просторе (ГО «НОВІВІКНА»), Червоноармійське (ГО «Добробут Білокуракинщини»), Олександропіль (ГО «Затишок 2009»), Курячівка (ГО «Світоч майбутнього»), Нещеретове (ГО «Нещеретівська мрія»);
  - **Кременському районі** – з громадами сіл: Єпіфанівка (ГО «Пан Єпіфан»), Варварівка (ГО «Варварівська громада»), Невське (ГО «Невська громада»), Боровеньки (ГО «Боровенська громада»), Нова Астрахань (ГО «Новоастраханська громада»);
  - **Марківському районі** – з громадами селища Марківка (ГО «Марківська районна організація «Надія») та сіл: Кабичівка (ГО «Кабичівська сільська організація «Відродження») й Курячівка (ГО «Марківська районна організація «Місцевий розвиток»);
  - **Попаснянському районі** – з громадами селищ: Калинове (ГО «Добробут»), Малорязанцеве (ГО «Пламя»), Вовчіярівка (ГО «Надія»), Врубівка (ГО «Сонечко»), Комишуваха (ГО «Водограй Лайф +»);
  - **Сватівському районі** – з громадами сіл: Райгородка (ГО «Райгородська»), Мілуватка (ГО «Місцевий розвиток»), Куземівка (ГО «Теремок»), Містки (ГО «Темп»), Коломийчиха (ГО «Джерело 2009»);
  - **Старобільському районі** - з громадами сіл: Половинкине (ГО «Спілка сільських добродіїв») та Чмирівка (ГО «Чмирівський світанок»);
  - **Станично-Луганському районі** – з громадами селищ: Широке (ГО «Широківська криниця»), Петрівка (ОСББ «Петрівський комфорт») та сіл: Красна Талівка (ГО «Красноталівський промінь»), Ольхове (ГО «Плотинське відродження»), Миколаївка (ГО «Миколаївська ластівка»).

Загальна координація роботи з підготовки цієї публікації здійснювала спеціально створена Робоча група на підставі рішення від 20.01.2010 обласної Координаційної ради з питань реалізації Проекту Європейського Союзу та Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду».

ВСТУП

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЕКТУ ЄС/ПРООН «МІСЦЕВИЙ РОЗВИТОК ОРІЄНТОВАНИЙ НА ГРОМАДУ» В ЛУГАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Ще недавно районні центри та села Луганської області були звичайними українськими містами та селами, яких тисячі. З такими ж проблемами і таким же браком коштів на їх вирішення. Але сьогодні, громади Луганщини вже незневірені та не чекають на дива. Жителі області згуртувались для вирішення своїх проблем і спільно крок за кроком рухаються до покращання якості свого життя.

Нова сторінка в історії Луганщини розпочалась із повідомлення про те, що в області розпочав роботу Проект ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду».

У квітні 2008 року, коли інформацію про Проект було передано керівникам всіх районів, в області розпочався процес конкурсного відбору районів на участь у Проекті. Згідно з установленими Проектом нормами керівники районів області, які були зацікавлені в участі в Проекті подали на розгляд конкурсної комісії відповідні аплікаційні форми-заявки.

19 травня 2008 року відбулась робоча нарада в центральному офісі Проекту в м.Київ за участю: керівництва Проекту від Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (далі ПРООН), координатора обласного підрозділу впровадження Проекту (далі - ОПВ), представників Луганської обласної держадміністрації. На нараді було затверджено список районів Луганської області, які отримали право брати участь у Проекті «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду». З 12 районів, які подали заявки на участь у Проекті, були відібрані 8 основних районів - партнерів Проекту (Антрацитівський, Біловодський, Білокуракинський, Кременський, Попаснянський, Сватівський, Станично-Луганський, Старобільський) та 2 резервні (Марківський та Лутугинський).

У червні 2008 року Луганським обласним підрозділом впровадження Проекту за підтримки Луганської облдержадміністрації було проведено 8 презентаційних семінарів для керівництва районів області, керівників структурних підрозділів райдержадміністрацій, районних рад, сільських, селищних, міських голів відповідних районів, представників районних ЗМІ та інших зацікавлених осіб.

Результатом проведення презентаційних семінарів стало:

- ознайомлення керівників районів та представників органів місцевого самоврядування з умовами участі в Проекті;
- представлення результатів роботи ПРООН в Україні за останні 4 роки;
- формування попередньої діяльності активів відібраних районів-партнерів Проекту;
- відпрацювання навичок заповнення аплікаційних форм-заявок на участь в Проекті з сільськими, селищними, міськими головами відібраних районів-партнерів Проекту.

Наступним етапом реалізації Проекту був збір та аналіз аплікаційних форм-заявок на участь в Проекті від сільських, селищних, міських рад, зацікавлених у співпраці з Проектом. Ці заявки фактично були детальними характеристиками територій, на підставі яких й приймалися подальші стратегічні рішення щодо співпраці з Проектом.

До 5 липня 2008 року обласний відділ впровадження Проекту проводив збір та аналіз аплікаційних форм.

Успішно пройшли всі районні семінари, на яких було виявлено зацікавленість людей в районах щодо скорішої реалізації мікропроектів громад, на які в Проекті були передбачені спеціальні грантові кошти. Всього на конкурс від сільських та селищних рад з відібраних районів-партнерів Проекту надійшло 70

заявок, з них найбільше число – зі Старобільського (12), Білокуракинського (11) та Сватівського (10) районів.

Вже в липні 2008 року, за участю представників Луганського ОПВ, Луганської обласної держадміністрації, районних рад та держадміністрацій відібраних районів, з використанням методики рейтингової оцінки Проекту, з 83 населених пунктів, що подали заявки, було відібрано 40 основних населених пунктів та ще 40 – резервних (чисельністю до 10 тисяч населення, як того вимагала методологія Проекту).

Але, протягом року виявилось, що деякі з основного складу відібраних сіл, не впорались з вимогами Проекту. В таких селах, як правило, виявлялась відсутність фінансової підтримки зі сторони влади та приватних донорів на співфінансування ініціатив громади, недовіра людей до самої концепції впровадження Проекту, розрізненість громади та незмога сконцентрувати свої зусилля із самого початку на вирішенні однієї найбільш важливої для села проблеми, лінійність обраних для співпраці з Проектом активістів громади до підготовки документації та небажання вчитись європейським правилам підготовки документації, неспроможність об'єднати людей та мобілізувати ресурси громади.

Таким чином, на початок 2010 року для співпраці з Проектом залишилися тільки спроможні громади, які впродовж співпраці й реалізовували свої мікропроекти по ремонту водогонів, ФАПів, шкіл, дитсадків та інших обраних громадами об'єктів.

На початку співпраці, у кожному селі відбулись сільські семінари по роз'ясненню методології роботи Проекту, на які запрошувались всі члени громад, але, як правило, брали участь від 15 до 120 осіб з числа активного населення. На семінарах обговорювались плани щодо реалізації завдань Проекту, правила формування організацій громад, розробки мікропроектів та умови отримання співфінансування на їх реалізацію по принципу 50х50 (50 % від загальної вартості проектно-кошторисної документації мікропроєкту надавалось грантових коштів Проекту, 5 % – повинні були зібрати, як власні внески, члени громади, 45 % – треба було знайти для співфінансування за рахунок бюджетних коштів будь-якого рівня (сільського, районного, обласного) або у приватних донорів).

Практично, під час організації сільських семінарів відбулись візити в громади, під час яких відбулись «перші діалоги» представників Проекту з населенням громад. Таким чином, в кожному населеному пункті представники ОПВ могли проаналізувати організаторські здібності сільських, селищних, міських голів, рівень зацікавленості членів виконкому та депутатів місцевих рад в розвитку населеного пункту, проблеми з комунікаціями між членами активу населеного пункту тощо. Як правило, на цих зборах одразу виявлялись зацікавлені в співпраці з Проектом лідери, більшість яких пізніше й склали засновницький склад громадських організацій – офіційних партнерів Проекту.

Як реагували люди на пропозиції щодо співпраці найбільш мальовничо говорять їх вислови:

«Ми раді, що є такі Проекти, дякуємо, що запросили на засідання Форуму, ми тільки будемо допомагати у вашій нелегкій справі» (В.С.Болдарь, голова Держказначейства в Біловодському районі).
«Досвід, отриманий в Проекті, навчив та показав, що, об'єднавши громаду, можна вирішити всі проблеми» (Т.Панченко, секретар ГО «Дивокрай – 2008»).
«Спочатку було страшно, а потім ми зрозуміли, що все реально. Тепер у нас є відремонтована лікарня та вже збираємо кошти на наступний мікропроект по внутрішньому ремонту приміщення лікарні та закупівлі медичного обладнання» (О.Б.Токунова депутат районної ради, член ГО «Добробут», с.Калинове, Попаснянський район).

Оскільки при проведенні сільських семінарів необхідно було найбільш детально розповідати про умови та методологію роботи Проекту, виникали труднощі:

по-перше, голови сільрад не зовсім розуміли, що це за Проект. Більшість з них, як завжди, вважала, що основна мета Проекту – це надання коштів місцевим бюджетам задля «латання» територіальних проблем, що робота Проекту звичайно буде йти «зверху» до «низу», а не навпаки. Але, коли вони все ж зрозуміли, що впровадження Проекту повинно вестись за ініціативою та безпосередньо громадою, то були, з одного боку, здивовані, а з іншого, раділи тому, що мають можливість залучити до рішення проблем представників широких кіл населення громади;

по-друге, представники громади (тобто мешканці), навпаки, з опаскою ставилися до того, що їм самим прийдеться відповідати за реалізацію Проекту та становитись членами організацій - повноцінних юридичних осіб, а деяким активістам й очолювати їх.

Тому, працівникам ОПВ приходилось знову і знову роз'яснювати основну мету Проекту, методологію його впровадження, механізм співпраці з Проектом, владою та громадою.

Після проведення сільських семінарів, представники ОПВ давали деякий час на вирішення в громаді питань обрання активу майбутніх громадських організацій. Актив визначався протоколом загальних зборів населених пунктів, який, як правило, становився й протоколом загальних зборів заснування майбутньої організації громади. Ці дані передавались до ОПВ Проекту та служили підставою для початку вже безпосередньої співпраці з обраними активістами по формуванню організацій громад на принципах самоорганізації та мобілізації ресурсів. Актив виступав зв'язуючим ланцюгом між ОПВ Проекту і населенням села та постійно залучав до громадської діяльності та різноманітних заходів Проекту (тренінгів, консультацій, нарад, засідань районних Форумів місцевого розвитку та обласної Координаційної ради, візитів з обміну досвідом тощо).

Але заздалегідь такій безпосередній співпраці передували два діалоги представників ОПВ з членами громади. Перший діалог відбувався під час першого виїзду до сільської громади та проходив при проведенні сільського семінару. Другий діалог – коли вже громада переходила на рівень планування своєї діяльності та існувала необхідність представникам ОПВ провести роз'яснювальну роботу для розширення бачення членами громади пріоритетів розвитку власних громад.

Необхідно відмітити, що в середньому, процес з початку прийняття рішення про співпрацю з Проектом, формування організації громади та до її юридичної легалізації (реєстрації у відповідних держаних органах) займав в середньому 3 місяці.

Співпраця Проекту з громадами

У кожній територіальній громаді були проведені загальні збори населення, за підсумками яких було прийнято рішення щодо реєстрації юридичної особи – громадської організації, яка згодом й отримувала та розпоряджалась грантовими коштами Проекту відповідно до діючого українського законодавства.

Станом на 1 січня 2010 року в Луганській області вже діяло 43 сформованих організацій громад (42 з них юридично зареєстровані як громадські організації та 1 – як об'єднання жителів багатоповерхових будинків) в кожному обраному селі 9-ти районів - партнерів Проекту. В цих громадах членами стали біля 5 тис. осіб, небайдужих до проблем своєї території, які готові й сьогодні продовжувати збирати та мобілізувати власні кошти, формувати на базі своїх організацій Фонди розвитку громад для реалізації мікропроектів розвитку територій.

Наступним кроком по впровадженню Проекту для найактивніших лідерів майбутніх організацій громад було організовано та проведено перші тренінги.

Процес навчання став важливою складовою реалізації Проекту на локальному рівні, після обрання основного активу організацій громад (цю функцію виконували зазвичай чотири особи: голова громадської організації, бухгалтер, скарбник та ще один активний член організації, що іноді виконував функцію заступника голови організації). З метою навчання лідерів організацій в громадах при підтримці Проекту проводились серії обов'язкових тренінгів.

Після того, коли громада остаточно визначалась зі складом активу організації, проводились обов'язкові тренінги по темам «Управління організацією громади» та «Планування діяльності організації».

Передумовою проведення цих тренінгів були: проведені в громадах перші діалоги; сформовані організації громад (не обов'язково з їх реєстрацією на даному етапі); проведені перші загальні збори (з підтверджуючим протоколом, підписаним всіма присутніми на зборах людьми та не менше, ніж 80% від загальної кількості членів громади, що пізніше зараховувались до основних членів організації та, як правило, на даному етапі це були не менш ніж 30 осіб). Мета тренінгів – надати основи по організаційному розвитку організації громади, розповісти про існуючі юридичні форми об'єднань та їх особливості роботи з донорами, пояснити законодавство для існування та роботи організацій, надати основи ведення бухгалтерського обліку та звітності, особливості реєстрації організацій, освітити принципи стратегічного планування та планування діяльності організацій громад шляхом створення

місцевих планів розвитку. Як правило, після цих тренінгових програм, виявлялась потреба громад у «другому діалозі» з представниками ОПВ, які вже приїжджали та на зборах громади допомагали жителям визначитись з планами розвитку організацій громад та обрати одну пріоритетну для вирішення проблему з урахуванням існуючого соціально-економічного стану справ в населеному пункті та умов співпраці з Проектом.

Перші тренінги для активістів з сільрад партнерських районів проходили в містах: Луганськ, Кремінна, Старобільськ та смт.Станиця-Луганська в приміщеннях обласної та районних держадміністрацій. Зазвичай на тренінгах були присутні від 12 до 20 осіб з числа активів місцевих організацій громад сформованих за допомогою Проекту. Доступ до тренінгів був вільний та на них міг бути присутнім будь-хто із зацікавлених осіб й не тільки з територій-партнерів Проекту.

Після вищевказаних тренінгів, в організаціях громад розроблялись їх плани розвитку, які входили до планів розвитку відповідних територій сіл та районів.

Плани розвитку громад подавались на розгляд та погодження до сільрад та до спеціально створених в рамках співпраці з Проектом районних Форумів місцевого розвитку. Так відбувався процес доведення інформації про проблеми громад від самого «низу» – від населення, до «верху» – до органів влади різного рівня. Таким чином, здійснювалось «стикування» планів розвитку організацій громад з планами розвитку населених пунктів, які зазвичай фіксувались у місцевих програмах та стратегіях розвитку, затверджених відповідними рішеннями органів влади. Після цих тренінгів, як правило, активісти громад вже знали яким чином реєструвати та вести поточну діяльність у своїх організаціях та як прискорити процеси їх реєстрації в державних органах. Тренінгові знання допомагали також активістам тих громад, в яких населення тривалий час не могло знайти консенсусу в визначенні найголовнішої проблеми. У таких випадках активісти громад вже знали, що необхідно правильно організувати процес опитування населення за допомогою анкет, правильно їх обробити та порахувати бали для складання рейтингу проблем для виявлення найбільш глобальної з них. На підставі таких елементарних досліджень дуже просто було скласти відповідно до отриманих рейтингів плани розвитку.

Приклад Плану розвитку ОГ "Пан Єпіфан"

А всі необхідні знання щодо організації та проведення цих опитувань та досліджень активісти громад отримували на відповідних тренінгах Проекту.

Пізніше, коли згідно з методологією Проекту громада переходила на стадію спроби вирішення обраної пріоритетної проблеми за допомогою подальшої розробки та реалізації власного мікропроєкту, перед нею ставилось завдання створити та затвердити на загальних зборах склад спеціальної Функціональної групи (ФГ). Але, як правило, до складу ФГ входили ті ж особи з числа основного активу організації, до яких приєднувалась ще одна особа з інженерною освітою. Наявність у складі ФГ особи з інженерною освітою спрощувало громаді процеси розробки проектно-кошторисної, технічної документації по об'єктам впровадження мікропроєктів та процеси контролю за якістю виконання ремонтних робіт підрядними будівельними організаціями. Іноді, у разі відсутності в громаді такої особи, до складу ФГ приєднувалась інша людина, яка не боялась навчитись працювати з проектно-кошторисною та технічною документацією, тим більш, що питання, пов'язані з розробкою цієї документації (особливо погодження її в контролюючих органах та ін.) висвітлювались теж на спеціальних тренінгах Проекту. Таким чином, активісти члени ФГ отримували всі необхідні знання для впровадження в життя власних мікропроєктів. В середньому кожна громада відвідала не менше 10 тренінгів та роз'яснювальних семінарів, що проходили під час проведення районних ФМР.

Такий підхід легко пояснити тим, що на жаль, в населених пунктах існує дуже низький рівень умінь та навичок у людей по роботі з документами та взагалі низька поінформованість про громадську проектну діяльність, самоорганізацію, мобілізацію ресурсів та співпрацю з різними донорами. В деяких селах представники ОПВ стикнулися з тим, що люди не тільки не вміють писати протоколи засідань та висловлювати свої думки на папері, а й взагалі не можуть та не мають можливості користуватися комп'ютерами. Але Проект надав можливість вирішувати це за допомогою відповідних роз'яснювальних та консультаційних заходів.

Для членів ФГ, в залежності від потреби та стадії розвитку організації громади, організовувались спеціальні тренінги на тему «Розробка мікропроєкту згідно з вимогами Проекту». На таких тренінгах слухачам надавали знання по колу питань щодо сутності проблем громади та їх зв'язку з об'єктами впровадження майбутніх мікропроєктів, роз'яснювали, що є фізичною основою проблем, вчили самостійно працювати над замовленням проектно-кошторисної документації та визначати бюджет мікропроєктів, коректно заповнювати форму мікропроєктної пропозиції та подавати її на розгляд й затвердження до Проекту, правильно організувати та проводити тендери за умовами ПРООН на обрання підрядної організації для виконання робіт на об'єкті впровадження мікропроєкту. Перші тренінги з цієї тематики проходили в містах: Кремінна, Луганськ та Старобільськ за участю технічного інженеру київського офісу Проекту Олега Рогозіна.

Після того, коли громади вже відбирали на тендерах за умовами Проекту підрядні організації для впровадження своїх розроблених мікропроєктів, для них наставав час проведення тренінгу на тему «**Впровадження мікропроєкту в рамках Проекту**». Як правило, в цей же час відбувався «третій діалог» з громадами робітників ОПВ, коли вони приїжджали для підписання керівниками організацій громад спільних Угод з ПРООН на співфінансування мікропроєктів. Таким чином, на тренінгах цього періоду розвитку організацій, членів ФГ знайомили більш детально з вимогами Проекту щодо впровадження мікропроєктів, вчили працювати з підрядною організацією, здійснювати технагляд на об'єкті впровадження мікропроєкту.

Періодично протягом реалізації завдань Проекту для лідерів організацій громад також організовувались та проводились тренінги на тему «**Фінансовий облік та звітність в організаціях громад**».

Представники ОПВ намагались вивчати потреби в навчаннях громад та швидко реагувати на них. Так, коли стало багато питань при підготовці проектної документації для впровадження мікропроєктів

громад, спільними зусиллями було організовано навчальний семінар на тему **«Взаємодія з дозвільними установами для успішної реалізації мікропроектів громад»**, де свої поради та рекомендації громадам надавали представники обласних управлінь земельних ресурсів, архітектури, Укрінвестекспертизи та інспекції державно-будівельного контролю. На цей захід з сіл та районів приїхали більше, ніж 60 осіб. Таким чином, вдалось покращити доступ громад до адміністративних послуг вище перелічених установ задля успішної реалізації мікропроектів та вистроїти відносини організацій громад з дозвільними установами на рівень партнерських.

Станом на 01.01.2010, фактично за два роки роботи Проекту, в Луганській області всього було організовано та проведено 38 тренінгів, в яких взяли участь 847 осіб, з них 175 - чоловіків та 672 - жінки. Із загальної кількості учасників тренінгів, що навчались, 546 осіб – представники організацій громад, 301 особа – представники місцевої влади.

І знову, в підтвердження реакції учасників тренінгів їх вислови:

«Ми раді, що комусь потрібні наші громади та проблеми. Розуміємо, що нам необхідно допомагати самим собі шляхом самоорганізації та мобілізації ресурсів» (Н.Чуприна, сільський голова с. Бобрикове Антрацитівського району)

«Ми не знали, що тренінги можуть бути такими цікавими та корисними» (Н.Чуніхіна, ГО «Джерело 2009», с. Коломійчиха Сватівського району)

«Інформація, яку ми отримали на тренінгу, та практична робота насамперед допоможуть розібратись в підготовці документації та звітності. Дякуємо! Всім бажаємо успіхів!» (О.Лемішко, голова ГО «Райгородська», с. Райгородка, Сватівського району)

«Після тренінгу дізнався багато корисної інформації для подальшої роботи за мікропроектом. Дуже задоволений результатами тренінгу» (В.Яцук, голова ОСББ «Петрівський комфорт», с.Петрівка, Станично-Луганський район)

«Дуже важко завжди розпочинати, стартувати в пілотних проектах» (С.І. Гречаний, ативіст ГО «Спілка сільських добродіїв», с.Половинкине, Старобільський район)

«За допомогою Проекту громада навчилась самостійно розробляти мікропроектні пропозиції, проектно-кошторисну документацію, проводити тендери та складати фінансові звіти. Громада стала більш згуртованою у вирішенні різноманітних питань соціального значення» (Л.О. Маліхіна, голова ГО «Пан Єпіфан», с.Єпіфанівка Кременського району)

Громади, які пройшли тренінги отримали можливість розпочати підготовку мікропроектних пропозицій (далі – МПП), тобто безпосередньо перейти до впровадження своїх планів у життя.

Найбільш активними в цьому процесі спочатку виявились громади Антрацитівського, Сватівського, Кременського та Станично-Луганського районів. Окрім тренінгів, з представниками Луганського ОПВ регулярно проводились персональні консультації з лідерами організацій громад щодо розробки та складення мікропроектних пропозицій, що фактично представляли собою комплект документів згідно з вимогами ПРООН. Перші мікропроектні пропозиції з Кременського району (ГО «Пан Єпіфан» с.Єпіфанівка), Антрацитівського району (ГО «Лози» с.Лози Кошарської сільради, ГО «Натхнення» с.Ребрикове), Сватівського району (ГО «ТЕМП» с.Містки) після експертної перевірки представниками Луганського ОПВ Проекту були подані та затверджені в лютому 2009 року відповідною комісією центрального київського офісу Проекту.

Таким чином, протягом 2008 та 2009 років згідно з методологією впровадження Проекту у відібраних сільських та селищних радах проводились семінари, «перші», «другі» та «треті» діалоги з громадами щодо розвитку партнерства з Проектом «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», організовувались необхідні тренінги та інші необхідні громадам заходи. Представники ОПВ практично стали виконувати функцію координаторів Обласного Ресурсного Центру Розвитку громад Проекту (Ганна Борова та Євгенія Гулакова). Вони разом із координатором по Проекту від Головного управління економіки обласної держадміністрації (Ольга Рибалко) познайомились з кожною з 43 обраних для партнерства з Проектом громад, познайомились з їх проблемами та протягом співпраці старались організувати роботу таким чином, щоб допомогти громадам ці проблеми вирішити. В усіх обраних сільських радах було проведено роботу по самоорганізації активних небайдужих до проблем громад представників активного населення та започатковано роботу з мобілізації їх фінансових ресурсів для співфінансування мікропроектів, зареєстровано громадські організації та надано основні тренінгові послуги для їх подальшого сталого розвитку.

Реалізація мікропроектів організацій громад в Луганській області станом на 01.09.2009

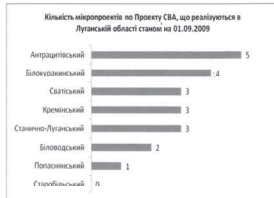
Загальний стан справ по реалізації мікропроектів громад в Луганській області у порівнянні з іншими областями наведено в таблиці.

Очікувана кількість мікропроектів у 2009

Область/Oblast	Очікувана за планом кількість за 1-3 квартали/Plan Q1-Q3	Затверджено станом на 31.08.09/Appro ved stage 31.08.09	В ЦО на розгляді/On approval	Plan to sent in September	План на 4-й квартал/Plan Q 4
Чернівецька	12	12	2	4	12
Дніпропетровська	11	10	4	5	11
Донецька	0	0	0	0	20
Харківська	15	12	5	5	16
Херсонська	17	10	8	5	13
Кіровоградська	19	12	2	10	16
Київська	30	23	0	7	14
Луганська	25	21	2	5	12
Миколаївська	22	22	4	5	9
Одеська	23	13	4	6	13
Полтавська	23	17	8	6	9
Запорізька	23	25	5	4	6
Загальна кількість	220	177	44	62	151

Всього в області розпочато реалізацію 21 мікропроектів організацій громад. Загальна сума мікропроектів складає 2920414 грн. (з них: 228353 грн. – кошти членів організацій громад, 629066 грн. – кошти сільських бюджетів, 419944 грн. – районних бюджетів, 318585 грн. – приватного сектору, 1324466 грн. – Проекту СВА). Короткий опис мікропроектів громад наведено нижче окремо по кожному району.

Враховуючи рейтинг районів в наведеної діаграмі, можна зробити висновок щодо лідерів серед районів по показникам реалізації мікропроектів організацій громад по Проекту СВА в Луганській області.

Щодо типології мікропроектів, які реалізуються в пріоритетних сферах Проекту СВА:

1. Енергозбереження – 9 мікропроектів.
2. Охорони здоров'я – 7 мікропроектів.
3. Водозабезпечення – 5 мікропроектів.
4. Екологія – 0 мікропроектів.
5. Забезпечення шкільним транспортом – 0 мікропроектів.

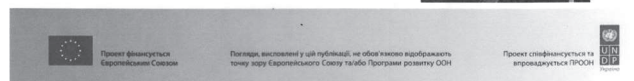
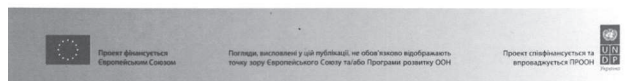
1. Антрацитівський район

1.1. Проект «Енергозберігаючі заходи в ФАПі с. Ребрикове Антрацитівського району». Фахівцями було проведено обстеження Ребриківського ФАПУ та встановлено, що необхідно терміново в приміщенні зробити стяжку фундаменту, замінити вікна та двері, відмонтувати водопровідну та каналізаційну мережу, замінити електропроводку, дерев'яне покриття підлоги та горішки. Щодо підтримки життєздатності об'єкту можна відмітити, що після здійснення ремонту ФАПУ та покращення його зовнішнього та внутрішнього стану, будівля стане відповідати санітарно-технічним та пожежним нормам, та власнику об'єкту – сільській раді буде легше підтримувати ФАП, періодично організовуючи поточні невеликі ремонти за свій власний невеликий бюджет. А громада «Натхнення», в свою чергу, планує ще далі здійснити низку проектів по забезпеченню ФАПта необхідним медичним обладнанням. Більш детальну інформацію по проекту можна отримати у голови ГО «Натхнення» (Кудченко Олена Іванівна тел: 8(095)5603152).

1.2. Проект «Покращення водопостачання в с.Лози Кошарської сільської ради Антрацитівського району». Фахівцями була встановлена необхідність термінової заміни труби водопроводу. В рамках впровадження мікропроекту для покращення стану існуючої мережі та поліпшення умов життя жителів села будуть проведені наступні роботи: демонтаж аварійної ділянки водопровідної мережі, укладка поліетиленових труб високого тиску діаметром 50 мм, будівництво колодязів, монтаж запірної арматури. Це дозволить знизити втрати води при транспортванні від постачальника до користувачів, поліпшити якість води внаслідок ліквідації джерел забруднення, зменшити фінансові витрати жителів за спожити воду та взагалі поліпшити якість життя населення с.Лози. Більш детальну інформацію по проекту можна отримати у голови ГО «Лози» (Торшин Олександр Володимирович тел: 8(050)2652606).

1.3. Проект «Модернізація мережі зовнішнього освітлення в с. Бобрікове». На об'єкті – мережі зовнішнього освітлення с. Бобрікове, плануються провести окремі види робіт з модернізації зовнішнього освітлення, а саме: монтаж 6 км електропроводу; встановлення 0,9 т сталевих траверсів, встановлення 60 штук енергозберігаючих ламп освітлення; монтаж 8 ящиків ЯУР; установка 8 електрозберігаючих електрорічильників; установка 16 шт. вимикачів; монтаж 300 м електропроводу на сталевому тротуарі; прокладення 200 м

Представники Луганського ОПВ, як було вже зазначено вище, практично стали виконувати функцію співробітників Обласного Ресурсного Центру Розвитку Громад Проекту (далі - РЦРГ), до якого зверталось все більше й більше людей й не тільки з територій-партнерів Проекту. Практично одразу власними зусиллями обласний РЦРГ став випускати один раз у два місяці Інформаційний бюлетень, де розповідалось про хід реалізації Проекту. Постійно інформовав створені організації громад щодо поточних грантових конкурсів й роботи інших донорів, фондів та організацій, що працюють в Україні.

Також можна відмітити, що й досі спостерігається дуже активна зацікавленість організацій громад не тільки щодо написання проектних заявок та подання їх на донорські конкурси, але й взагалі щодо потреби в тренінгах на різноманітну тематику. Цей факт підтверджує дуже низький рівень поінформованості сільських громад з різноманітних питань та їх бажання отримувати нові знання. Враховуючи це, співробітниками обласного РЦРГ Проекту були проведені переговори з Волинським

ресурсним центром «Поширення демократичної культури в малих містах та селищах України», яким за фінансової підтримки Демократичного фонду ООН, наданої через Програму Розвитку ООН в Україні, було проведено для 25 представників сільських громад в м.Луганськ тренінги на теми: «Парламентські процедури» та «Налагодження зв'язків із громадськістю». Також було проведено круглий стіл у губернаторській залі Луганської облдержадміністрації на тему «Адаптація європейських соціально-економічних стандартів в Луганській області» за запрошенням ГО «Агентство стійкого розвитку Луганського регіону» та Луганського Центру Європейської Інформації (що працює на базі Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М.Горького за підтримки «Європейської програми» Міжнародного фонду «Відродження») та надано підтримку в організації «Ярмарку креативності та інновацій» для шкільних Європейських клубів Запорізької, Донецької та Луганської областей (присвяченої Дням Європи).

За допомогою центрального офісу Проекту організуються різноманітні навчальні візити. Так, наприклад:

- деякі активні контактні особи Проекту від райдержадміністрацій (Олексій Прокопенко з Кременської райдержадміністрації (далі РДА), Людмила Єршова з Антрацитівської РДА, Олена Шилобрид з Біловодської РДА та ін.) відвідали 25-26.09.2008 спеціальний тренінг у м. Сарни Рівненської області, на якому розглядалися питання створення стійкого партнерства Проекту та районів в інших областях України. Що характерно, на цьому заході було визначено, що проблеми громад в основному стосуються ремонту приміщень ФАПів, лікарень, дитячих садків, ремонту водопроводів, що підпадає під пріоритети Проекту: «Енергозбереження», «Охорона здоров'я», «Водозабезпечення»;
- делегація Луганської області 6-9.07.2009 у складі 5 осіб (Червоний Борис Сергійович – заст. начальника Головного управління економіки облдержадміністрації, Рибалко Ольга Сергіївна – заст. начальника відділу Головного управління економіки облдержадміністрації, Прокопенко Юрій Олексійович – голова Кременської РДА, Іванюченко Сергій Іванович – голова Білокуракинської РДА, Єршова Людмила Сергіївна – заст. начальника відділу капітального будівництва Антрацитівської РДА) разом з представниками Харківської, Полтавської, Черкаської, Чернігівської та Київської областей відвідали з оглядовим візитом Івано-Франківську область для ознайомлення з політикою області щодо впровадження Проекту.

Співробітники обласного РЦРГ намагаються досконало вивчали проблеми громад та періодично рекомендують активістів з числа районних координаторів, голів сільрад та громадських об'єднань до залучення в інші ініціативи партнерських організацій та проектів. Так, ряд активних представників громад були рекомендовані обласним РЦРГ до співпраці з:

- Українським Фондом Соціальних Інвестицій (УФСІ) – громади с. Єпіфанівка Кременського району, с. Кошари Антрацитівського району та деякі ін. та реалізують тепер за допомогою УФСІ більш коштовні проекти по ремонту соціальних об'єктів;
- до навчань та поїздок по обміну досвідом у рамках програм інших обласних громадських організацій (наприклад, за допомогою ГО «Агентство стійкого розвитку Луганського регіону») представники громад Кременського, Сватівського, Білокуракинського, Старобільського, Станично-Луганського, Біловодського районів та Луганської облдержадміністрації пройшли двотижневе навчання за програмами «Школа залучення інвестицій для суб'єктів публічних адміністрацій» (20 осіб у 2008 році) та «Управління зеленим туризмом в регіоні» (20 осіб у 2009 році) з відповідними стажуваннями в Республіці Польща.
- Враховуючи вищевикладене, можна зазначити, що вигоди від співпраці місцевих партнерів з Проектом очевидні, а саме:

- місцеві партнери отримують від спеціалістів Проекту безкоштовні консультації, необхідні тренінгові програми, навчальні візити в інші регіони та тим самим підвищують рівень поінформованості своїх громад та представників органів влади щодо європейських підходів у плануванні розвитку територій, розробки та впровадження мікропроектів;
- за допомогою спеціалістів Проекту та навчених активістів підвищується загальна активність територіальної громади, люди позбавляються стереотипів, що влада повинна за них все вирішувати та працювати, починають вірити у власні можливості та власними зусиллями «робити конкретні речі» (підключатися на громадські роботи по ремонту соціальних об'єктів, роз'яснювати іншим можливості самоорганізації задля загальної справи);
- покращується ставлення громади до громадської діяльності та мобілізації ресурсів, все більше людей не боятимуться робити власні грошові внески на утримання організацій громад та реалізацію мікропроектів.

Таким чином, описаний вище механізм партнерства може бути розвинений в майбутньому, але це можливе тільки за підтримки влади, що передбачає після завершення Проекту створення окремого структурного підрозділу в облдержадміністрації з функціями, аналогічними тим, що у теперішній час виконує обласний РЦРГ, або при покладенні цих функцій на будь-яку іншу спеціальну спроможну партнерську структуру (обласну громадську організацію, комунальне підприємство або ін.), але при підтримці обласного керівництва.

Функції, які повинна виконувати така структура можна перелічити за напрямками:

Планування розвитку територій:

- періодичний моніторинг проблем територій згідно з пріоритизацією проблем, підтвердженням відповідними планами розвитку організацій громад та органів влади на рівні сіл/селищ/міст;
- контроль за включенням планів сіл/селищ/міст до планів розвитку відповідних районів;
- включення планів розвитку сіл/селищ/міст до спеціальних або відповідних програм соціально-економічного розвитку Луганської області.

Адміністрування окремої регіональної програми «Місцевий розвиток, орієнтований на громади Луганської області» (при умові її попередньої розробки та прийняття):

- лобювання на підставі планів територій (вищевказаного розділу) виділення коштів з обласного та районних бюджетів на реалізацію Програми;
- організація та проведення щорічного конкурсу мікропроектів громад;
- моніторинг виконання кожного мікропроекту;
- загальний моніторинг виконання програми.

Виконання функцій обласного РЦРГ, а саме:

підтримка бази даних з питань розвитку громад та інформування районних РЦРГ (попередньо переданої Проектом з питань):

- методик створення організацій громад, налагодження їх ефективної роботи, фінансового обліку;
- постійно поновлювальні бази даних по донорським організаціям та фондам в Україні, що надають грантову підтримку організаціям громад;
- мікропроектів громад, що вже були реалізовані та «досьє» організацій громад, що реалізовували ці мікропроекти;
- збір та розробка рекомендацій для врегулювання проблем, що були виявлені під час впровадження мікропроектів, співпраця з цих питань з іншими експертними групами та зацікавленими, з подальшим корегуванням місцевих рішень та розпоряджень.

організація та проведення навчань з питань:

- активізації, організації населення та створення організацій громад;
- стійкого організаційного розвитку та ефективної діяльності організацій громад;
- планування діяльності та включення до планів розвитку місцевої влади на всіх рівнях;
- розробки мікропроектів, їх впровадження та контроль за якістю ведення робіт по мікропроекту;
- фандрейзингу та залучення фінансових ресурсів для співфінансування мікропроектів;
- участі громади в процесах прийняття рішень органами влади тощо.

«Ресурсні центри необхідні, як зв'язуючий елемент між громадськими організаціями в частині надання та розповсюдження інформації, надання допомоги в оформленні документів» (О.В.Несмашний, активіст ГО «Пан Єпіфан», с.Єпіфанівка Кременського району)

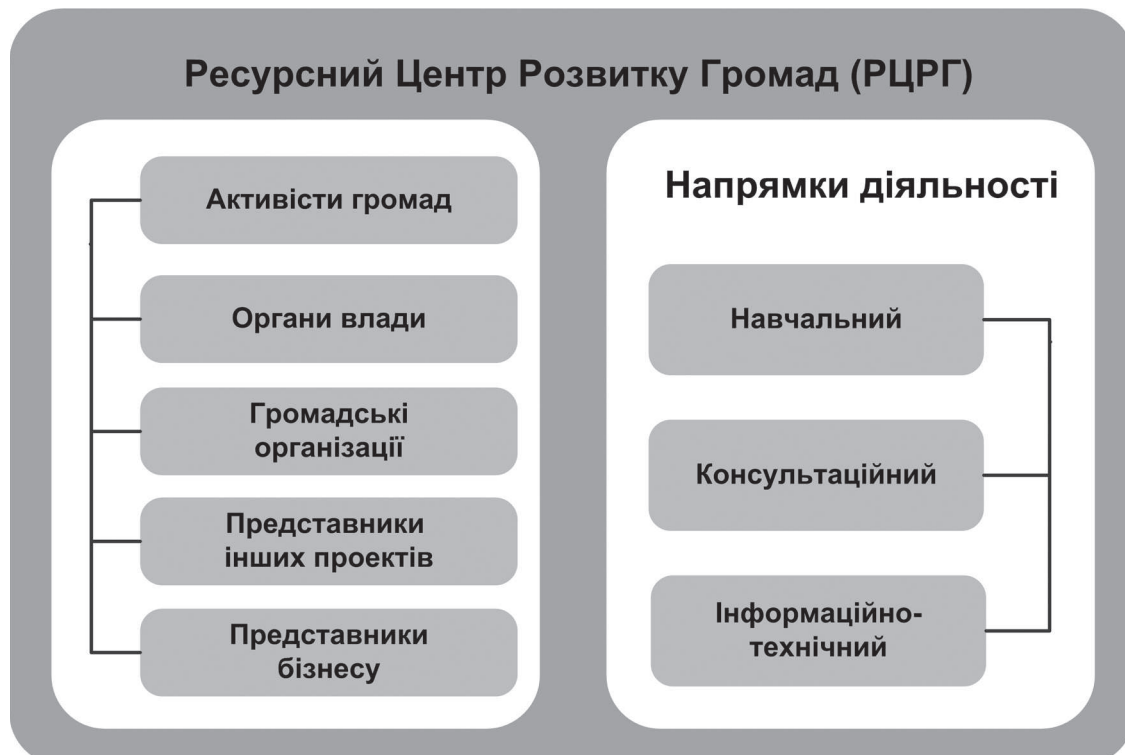
«Ресурсний центр надає нам інформаційні матеріали різного плану, дає змогу вивчати досвід інших громад та проектів. Вважаю, що дуже необхідно функціонування у районній адміністрації ресурсного центру розвитку громад» (Г.Т.Киселева, голова ГО «Мрія», с.Рафайлівка Антрацитівського району)

«Від першого кроку виконання проекту – від участі в конкурсі, до останнього – завершення робіт та здачі звітів – ресурсний центр надає нам необхідну допомогу» (О.І.Куценко, голова ГО «Натхнення», с.Ребрикове Антрацитівського району)

«Через ресурсний центр на районному рівні необхідно поширити впровадження методології Проекту та охопити всі сільські громади і координувати їх роботу» (Т.В.Фоміна, голова ГО «Турбота», с.Нижній Нагольчик Антрацитівського району)

«Робота районного ресурсного центру тільки налагоджується, але громадська організація вже отримує від нього цікаву інформацію щодо впровадження мікропроектів в Луганській області та в Україні, по можливостях співпраці з іншими проектами та фондами» (Л.В.Шкрябій, активіст ГО «Марківська районна організація «Надія», смт.Марківка Марківського району)

«Ресурсний центр функціонує ефективно та є надійним помічником сільських громад у впровадженні проектів» (С.С.Таранова, активіст ГО «Марківська районна організація «Місцевий розвиток», с.Курячівка Марківського району)

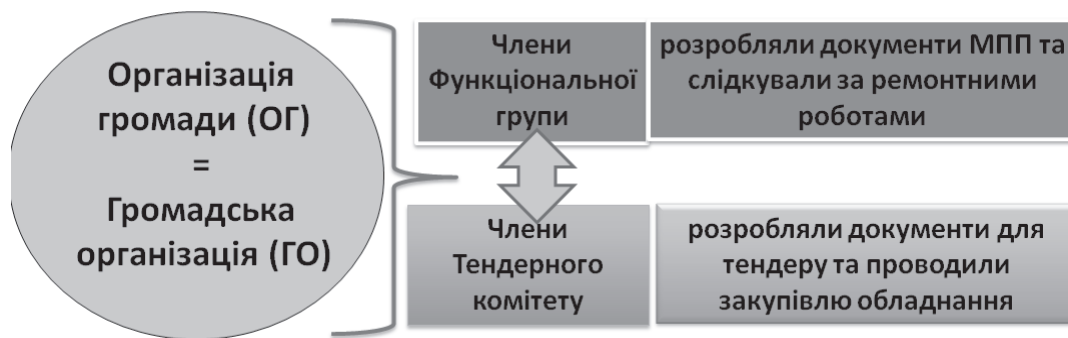

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗОВУЮЧИ ГРОМАДИ ДЛЯ СПІЛЬНИХ ДІЙ

В кожній громаді завжди є лідери – авторитетні люди, котрі готові робити добрі справи для своєї території. При цьому, вони впливають на формування загальної думки громади щодо того чи іншого дійства. Такі люди, як правило, виявлялись одразу координаторами обласного РЦРГ Проекту під час перших діалогів у громадах, коли на загальних зборах обговорювались проблеми сіл та корисні ідеї з співпраці на благо розвитку громад. Як правило, після таких діалогів саме ці лідери мотивували інших членів громади для самоорганізації, коло них й формувались організації громад та під їх керівництвом втілювались у життя мікропроекти. Під час тренінгів та роз'яснень методології роботи Проекту активісти отримували всі необхідні знання щоб співпрацювати з ПРООН. В якості форм співпраці обирались громадські об'єднання – юридичні особи, що створювались в рамках законодавства України та згідно з законодавством могли отримувати та витратити кошти партнерів через власні банківські рахунки. Такі об'єднання створювались на підставі Закону України «Про об'єднання громадян» зі статусом громадських організацій.

При реєстрації громадської організації, активісти пройшли власноруч нелегкий шлях дотримання всіх норм українського законодавства, що передбачало реєстрацію у Державного реєстратора, в податковій інспекції, в Пенсійному фонді України та фондах соціального страхування (на випадок безробіття, з тимчасової втрати працездатності, від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань). Щодо податкових інспекцій необхідно відмітити, що дуже важливим було отримання статусу «неприбутковості» та відповідного податкового коду, який дозволяв отримувати на рахунки громадських організацій та витратити кошти безповоротної фінансової допомоги, у тому числі й від міжнародних організацій, що надають в Україні міжнародну технічну допомогу на різні напрямки розвитку держави в цілому. Далі, згідно з Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» здійснювалась реєстрація громадських організацій у фондах соціального страхування та Пенсійному фонді України. Реєстрація фактично повинна була проводитись за принципом «єдиного вікна» на основі даних з реєстраційної картки. Такий принцип виключає необхідність для громадських об'єднань безпосереднього звернення та додаткового надання документів в органи Пенсійного фонду України та фонди соціального страхування. Але, на жаль, цей принцип в Україні при наявності відповідного законодавства ще й досі працює не всюди. Громадам Луганської області довелось самостійно обійти кожний з фондів, заповнити багато додаткових бланків та форм, надати багато копій іноді й непотрібних для реєстрації документів.

Станом на 01.01.2010 за підтримки Проекту створені та діють 43 громадських організацій, що об'єднують біля 5000 небайдужих до проблем розвитку територій членів громад та мають код неприбутковості 006. В середньому до громадських об'єднань залучені від 35 до 250 осіб, протягом часу роботи яких спостерігаються процеси розширення членства. Як правило, в організаціях створені відповідні управляючі органи – Ради, в середньому з трьох найактивніших осіб, які й здійснюють поточне керівництво в організації на громадських засадах. Загальними зборами приймаються всі стратегічні рішення щодо діяльності організації, а також обираються відповідальні особи за різні специфічні напрямки. Наприклад, відповідальні за: фінансовий та бухгалтерський облік й звітність, розробку та реалізацію мікропроектів (спеціально обирається склад **Функціональної групи (ФГ)**), ведення закупівель (спеціально обирається склад **Тендерного комітету (ТК)**).

Процес створення організацій громад у вигляді громадських організацій не обійшовся без участі місцевих органів влади.

Їх роль полягала в тому, щоб: допомогти власними знаннями навчити активістів практичним навичками роботи з документами та щодо ведення бухгалтерського обліку, підтримати своїми рішеннями (сесій та виконавчих комітетів) ініціативи та погодити плани розвитку громадських організацій, а також допомогти вирішити питання співфінансування мікропроектів громад не тільки на сільському, а й районному та обласному рівнях. Керівники сільрад допомагали в процесах мобілізації ресурсів громад шляхом проведення переконливих переговорів з депутатами сільрад (яких підключали до проведення вуличних зборів по збору коштів в громадах), з приватними фермерськими та ін. компаніями, а також з керівниками вищих рівнів органів влади. Фактично при такій підтримці з боку місцевих органів влади громадські організації ставали сильнішими морально, інституційно й фінансово. А у представників Проекту, що спостерігали за цими відносинами зі сторони, остаточно формувалась думка щодо сталості цих організацій.

В тих селах, де були зафіксовані процеси побудови таких міцних партнерських відносин між всіма секторами (влади, громадськості й бізнесу), після перших мікропроектів починали реалізовуватись наступні та вже не тільки при підтримці ПРООН, а й інших донорів, компаній та організацій.

Приведемо тільки декілька найбільш яскравих прикладів таких міцних відносин:

- **с. Райгородка Сватівського району.** Ініціатива щодо співпраці з Проектом та створення ГО «Райгородська» населення підтримало в лютому 2009 року. Протягом двох місяців була розроблена мікропроектна пропозиція «Енергозберігаючі заходи в Центрі розвитку громади с. Райгородка» на суму 208415 грн., яку громада успішно реалізовувала та отримала в сільському клубі нові металопластикові вікна та новий дах. Під час співпраці з обласним РЦРГ громаду було повідомлено про додатковий конкурс ПРООН «Кожна краплина має значення». ГО «Райгородська» підготувала заявку на участь в цьому конкурсі. Працювали над документами заявки всі разом – вчителі сільської школи, працівники бібліотеки, батьки та школярі. Ця заявка пройшла два тури конкурсного відбору та громада ГО «Райгородська» отримала можливість за допомогою ПРООН відремонтувати джерело – криницю «Надія». Діти та вчителі, не дивлячись на літні канікули, з задоволенням брали участь у тренінгах з питань значення води для живих організмів, шляхів забезпечення водою населення України, ролі кожного у збереженні водних об'єктів. Після таких цікавих заходів діти з великим задоволенням разом з дорослими брали участь в облаштуванні джерела, яке було урочисто відкрито 29 вересня 2009 року. Зараз ця громада вже не лякається співпраці з органами влади, іншими фондами та самостійно відстежує оголошення нових конкурсів та готує на них заявки.

- с.Петрівка Станично-Луганського району.** Члени ОСББ «Петрівський комфорт» також пробують отримати співфінансування для вирішення своїх проблем в інших фондах. Для обміну досвідом та пошуку партнерів ця громада створила свій сайт www.pet-komfort.at.ua. Позитивний досвід цієї та інших громад підштовхнув й інші території для об'єднання мешканців задля вирішення своїх проблем. Так, дивлячись на сусіда (снт.Петрівка), у с. Великочернигівка Станично-Луганського району була створена громадська організація «Великочернигівська Перлина», яка підготувала яскраву заявку на участь у конкурсі «Кожна краплина має значення», та також отримала можливість відновити своє природне джерело. В реалізації цієї ініціативи дуже активно брали участь не тільки члени громади, але й фермерські господарства, приватні підприємці. Така спільна співпраця дуже сподобалась всім учасникам мікропроєкту та громада вирішила звернутись до районної влади, а через них й до керівництва Проєкту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» задля налагодження партнерства. При першій можливості, а саме під час розподілу додаткових квот Проєкту на засіданні 20.11.2009 обласної Координаційної ради в облдержадміністрації й було вирішено рекомендувати ГО «Великочернигівська Перлина» розпочати співпрацю з Проєктом та розробити мікропроєктну заявку відповідно до плану розвитку громадської організації. Таким чином, громада отримала можливість реалізувати мікропроєкт «Енергозберігаючі заходи в сільському дитячому садку».
- с.Єпіфанівка Кременського району.** Необхідно відмітити, що співпраця з Проєктом не тільки призвела до створення ГО «Пан Єпіфан» та дозволила втілити в життя мікропроєкт по ремонту сільського ФАПу та оснастити його сучасним медичним обладнанням, а й сприяла покращанню ставлення населення до збору коштів та організації населення до втілення в життя інших ініціатив щодо розвитку села. Взагалі сформувала у населення та влади позитивний імідж діяльності громадської організації. За допомогою громадської організації тепер проводяться дні першого та останнього дзвоника, День Перемоги та людей похилого віку та ін. За активністю лідера громадської організації (Любов Малихіна) було подано документи на конкурс до Українського Фонду Соціальних Інвестицій (УФСІ) по ремонту Єпіфанівської неповної середньої школи. Конкурс виграли та згідно з умовами УФСІ без проблем та швидко зібрали 10 % від загальної вартості робіт (що склала 400 тис. грн), так як вже мали позитивний приклад такої роботи по самоорганізації та мобілізації ресурсів громади в рамках співпраці з ПРООН. Місцева влада, голова Єпіфанівської сільради особисто (Олексій Несмашний), періодично запрошує актив ГО на місцеві сесії та спільно з ГО «Пан Єпіфан» вже практикує проведення сільських конференцій з різними партнерами з району та Луганської області. Такий діалог представників громадськості та місцевої влади дуже позитивно впливає на хід рішень щодо покращання соціально-економічного стану села. Та коли представники місцевої влади побачили велику активність громадської організації та ту конкретну допомогу, яку вона надає громаді в питаннях реалізації місцевих ініціатив, то й було вирішено рішенням сесії сільради виділити окрему кімнату для діяльності громадської організації та створити на її базі сільський Ресурсний Центр Розвитку Громад (РЦРГ). В приміщенні РЦРГ знаходиться різна література з питань розвитку громади, функціонує маленька бібліотека, є стенд для висвітлення діяльності організації громади ГО «Пан Єпіфан» та інших партнерів.
- с.Бобрикове Антрацитівського району.** Актив ГО «Вектор» відвідав не один тренінг Проєкту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» поки навчився управляти діяльністю громадської організації, вести фінансовий облік, розробляти мікропроєктні заявки та проводити тендери. Спеціально створена на базі ГО «Вектор» Функціональна група розробила план розвитку організації та на загальних зборах пріоритетом для впровадження мікропроєкту було затверджено модернізацію мережі вуличного освітлення в с.Бобрикове. План розвитку громадської організації було розглянуто на черговій сесії сільради та визначено, що всі пункти

плану відповідають комплексній програмі розвитку території Бобриківської сільської ради до 2015 року. Після цього Функціональна група підготувала документи мікропроектної пропозиції, куди увійшли дефектний акт, проектно-кошторисна документація з відповідними погодженнями, бюджет мікропроєкту та заявка з необхідними протоколами загальних зборів та ін. Таким чином, у 2009 році ГО «Вектор» успішно реалізувала мікропроект «Модернізація мережі вуличного освітлення села Бобрикове» за допомогою Проєкту. Громада активно зібрала кошти на співфінансування мікропроєкту в сумі 9 тис. грн та отримала підтримку в його співфінансуванні від райдержадміністрації. Загальна вартість мікропроєкту склала 170 тис. грн. Активну участь в його виконанні взяли донори – ТОВ «Донецький Кряж» та ПАФ «Схід». Сьогодні мешканці називають своє село маленьким «Лас-Вегасом» і пишаються тим, що вони перші в районі вирішили таку складну проблему, як вуличне нічне освітлення.

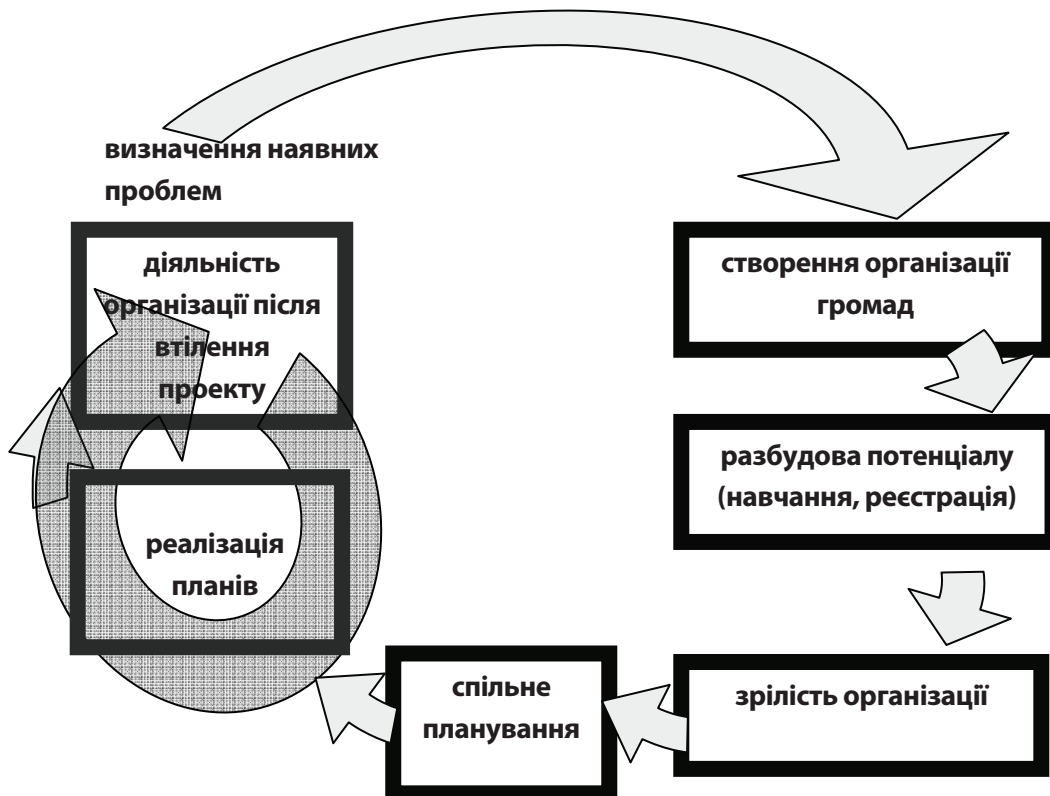
ГО «Вектор», як одну з найактивніших із 43 громад Луганської області, створених та діючих за підтримки Проєкту була рекомендована відповідною обласною Координаційною радою облдержадміністрації на освоєння додаткових квот Проєкту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду». Це було звичайно, як винагорода за своєчасне та якісне виконання першого мікропроєкту. Бобриківська сільська рада та ГО «Вектор» працюють в тісній співпраці, бо розуміють, що в них одна мета – покращання життя населення громади. Пріоритетні проблеми постійно є предметом обговорення, не тільки на громадських зборах, а майже на кожній сесії сільської ради. Такий тандем сприяв створенню рішенням сільської ради Ресурсного Центру Розвитку Громади (РЦРГ), який розмістили разом з ГО «Вектор» у приміщенні сільської ради. Очолила сільський РЦРГ Токарева Тетяна Вікторівна. Сьогодні РЦРГ забезпечений новою літературою та актуальною інформацією. В цьому допомагає Обласний РЦРГ Проєкту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» в Луганській області. В сільському РЦРГ проходять збори ініціативних груп з усіх сіл Бобриківської територіальної громади, сюди заходять мешканці, які бажають знати більше про роботу ПРООН, тут також проводяться зустрічі з іншими донорами. Бобриківський РЦРГ на сьогодні має значну базу мікропроєктів - практично 80 % пріоритетних проблем розроблено ГО «Вектор» сумісно з сільською радою. РЦРГ надає значну консультативну допомогу іншим громадам, його мета встановити партнерські відносини з представниками громадського сектору інших громад та районів, а також обговорити з ними перспективи співпраці. Мета ГО «Вектор» впроваджувати 3-4 мікропроєктні пропозиції на рік. На це є й спроможність, а головне – велике бажання. Саме бажання зробити більше для громади спонукає шукати можливості до співпраці з іншими фондами (наприклад з Фондом УФСІ). На даний час закінчується впровадження проєкту по ремонту сімейної амбулаторії та придбання для неї медичного обладнання, кошторисною вартістю 383 тис. грн (частка співфінансування громади в цьому проєкті склала 38 тис. грн). Віра людей, а головне їх активна участь, дає змогу громаді продовжувати співпрацю з Проєктом «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» і цьому підтвердження – зростання членства в ГО «Вектор». З 35 членів (коли починала свою діяльність ГО) її склад збільшився до 150 членів і ще 60 заяв буде незабаром розглянуто. Успіхи у впровадженні проєктів надихають громаду на активну діяльність у вирішенні пріоритетних проблем, а їх на сьогодні дуже багато в громаді.

Необхідно акцентувати увагу на великій ролі у підтримці та впровадженні громадських ініціатив представників місцевої влади та особисто сільського голови - Чуприни Наталії Василівни, яка одна із перших в районі у складі Луганської обласної делегації у 2004 році відвідала європейські держави по обміну досвідом з питань місцевого самоврядування. За її власною ініціативою громада вже має досвід співпраці з Фондом сприяння місцевому самоврядуванню. У 2008 році сільський голова бере участь у навчанні у Республіці Польща за темою: «Завдання органів

місцевого самоврядування і інших інституцій в розвитку сільських територій і сільського господарства». Тобто, грамотні представники влади, що опікуються своїми територіальними громадами як «добрі господарі» – це вже залог успіху роботи й місцевих громадських об'єднань.

Таким чином, влада на власні очі має можливість побачити результати роботи громадських організацій – як повноцінних партнерів, які, не чекаючи грошей з бюджету держави, покращують життя мешканців за рахунок альтернативних коштів (власних, спонсорських, донорських).

На схемі наведено «замкнуте коло» послідовних дій розвитку організацій громад.

«Віра в те, що нам допомагають вирішувати соціальні проблеми такі донори, як Програма Розвитку Організації Об'єднаних Націй укріпилася і одразу ж з'явилася ініціатива продовжити модернізувати вуличну освітлювальну мережу в селах Новокрасівка, Клуникове та Єгорівка, Вишневе» (Н.В.Чуприна, голова Бобріківської сільської ради Антрацитівського району).

РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМ СПІЛЬНОГО ПЛАНУВАННЯ

Вище вже йшлося про процеси планування в громадах, для організації яких проводились спеціальні тренінги Проекту та надавались консультації на рівні сільських громад.

Паралельно з проведенням навчальних тренінгів та роботою над мікропроектними пропозиціями представниками ОПВ та районними координаторами по Проекту від райдержадміністрацій велась робота в районах щодо затвердження відповідними розпорядженнями голів райдержадміністрацій складів та Положень про Форуми місцевого розвитку.

Ці організаційні структури були створені на рівні районів згідно з методологією роботи Проекту та з метою забезпечення соціального, економічного та екологічного розвитку шляхом спільного з місцевими громадами планування та прийняття рішень, через більш ефективне призначення фінансових ресурсів, сприяння у децентралізації процесу планування та демократичного врядування на регіональному рівні.

Форум Місцевого Розвитку (далі – ФМР) є консультативно-дорадчим органом, який створюється розпорядженням голови райдержадміністрації і діє на період діяльності громад у районі.

Метою створення і діяльності ФМР є побудова оптимальної комунікаційної структури між громадою, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування з ефективним зворотнім зв'язком.

ФМР дозволяють громадам періодично висловлювати свою думку на районному рівні, вирішувати нагальні спільні проблеми не тільки однієї громади, а всіх суб'єктів Проекту, що значно прискорює процес погодження проектної документації громад у дозвільних установах та пошуку фінансів на співфінансування мікропроектів громад.

З періодичністю один раз на квартал, на ФМР розглядаються питання щодо виконання Проекту на територіях районів, стану справ по затвердженню організаціями громад власних планів розвитку та їх включення до місцевих планів розвитку територій (сіл, селищ та районів), стану справ щодо розробки та погодження рішеннями ФМР мікропроектних заявок організацій громад на співфінансування в рамках Проекту, спільно вирішуються різні організаційні, фінансові та інші проблеми.

Рішеннями ФМР обираються та затверджуються Комітети по нагляду за якістю впровадження мікропроектів (скорочено НКЯ) зі складом з числа представників й громади, й району та Проекту. Організація громади шляхом створення на своїй базі Функціональної групи по мікропроекту та Тендерного комітету фактично обирає підрядників та контролює якість робіт самостійно. Але, знань й навичок членів громади не завжди вистачає для здійснення належного контролю на об'єктах. Тому на допомогу рішеннями ФМР й створюються НКЯ, що дозволяє спільно зі всіма зацікавленими сторонами (Проектом, районною владою та громадою) контролювати кожен етап виконання робіт на об'єкті мікропроекту. Такий підхід допомагає також виключити випадки недоброчинності зі сторони всіх зацікавлених в цьому процесі сторін.

Сьогодні в області діють 9 сформованих районних Форумів місцевого розвитку (ФМР) в кожному районі – партнері Проекту. Їх засідання проводяться не рідше одного разу в квартал.

Щодо співпраці в рамках Проекту з Луганською облдержадміністрацією та обласною радою.

Відповідно до розпорядження голови облдержадміністрації «Про створення обласної Координаційної ради з питань реалізації проекту Європейського Союзу та Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» від 28.12.2009 №1554 в Луганській області діє окремий консультативно-дорадчий орган (обласна Координаційна рада (далі - ОКР)), метою якого є сприяння реалізації Проекту на території Луганської області.

Попереднє рішення щодо створення окремої Координаційної ради (раніше представники Проекту входили до інших існуючих консультативно-дорадчих органів при облдержадміністрації) відбулось на засіданні потенційного складу Координаційної ради 20.11.2009, де були підведені підсумки роботи Проекту в кожному районі, розглянуті клопотання районів щодо виділення коштів з обласного бюджету на співфінансування мікропроектів громад та обговорені претенденти на освоєння додаткових квот по Проекту. За результатами були підготовлені рекомендації до обласної ради, та, як наслідок, прийнято відповідне рішення обласної ради від 03.12.2009 № 32/12 «Про внесення змін до Програми економічного і соціального розвитку Луганської області на 2009 рік», за яким було виділено 594,8 тис. грн. на співфінансування мікропроектних пропозицій громад в рамках співпраці з Проектом.

Як показала практика, дуже вдалим виявився експеримент з організації виїзних засідань обласної Координаційної ради.

Так, 12.03.2010 відбувся виїзд повним складом ОКР до Антрацитівського району. Члени ОКР відвідали по заздалегідь продуманому маршруту сільради району та мали наочно впевнитись в діяльності організацій громад. Спочатку відвідали с.Ребрикове – де ГО «Натхнення» завершила мікропроект по ремонту сільського ФАПу. Громада продемонструвала всі роботи передбачені проектом (нові вікна, двері, опалювальні котли) та жителям дуже поталанило, так як одним мікропроектом було охоплене та вирішено проблеми одного приміщення де знаходиться й сільський ФАП й дитячий садок. Члени обласної Координаційної ради на чолі з начальником Головного управління економіки облдержадміністрації (Ігорь Агібалов) вручили ГО «Натхнення» Сертифікат про успішне завершення мікропроекту та вислухали активистів про те, яким чином це завершення вдалося та які плани у громади на майбутнє. Після відвідування громади с.Ребрикове обласна ОКР направились до сусідньої Кошарської сільради, де була змога ознайомитись з діяльністю ГО «Лози», що успішно завершила перший мікропроект по ремонту водогону в с.Лози. Всі були здивовані інформацією керівника організації (Олександр Торшин), що за 1 куб м води тепер жителі сплачують в середньому 3,30 грн. замість 12 грн. (раніше до впровадження мікропроекту) та зраділи росту життєзабезпечення населення, яке тепер може користуватись водонагрівальними засобами та автоматичними пральними машинками. ГО «Лози» також вручили Сертифікат про успішне завершення першого мікропроекту та потім гості з області всі разом відправились оглянути сільський ФАП – об'єкт нового другого мікропроекту, який громадська організація готуватиме у партнерстві з сільрадою (голова – Надія Іванівна Сметаніна) на додаткову квоту Проекту. Членам обласної ОКР показали жахливий стан сільського ФАПу та запевнили, що вже через три місяці його буде не впізнати і запросили приїхати ще раз влітку щоб на власні очі побачити вже новий ФАП. Після відвідання Кошарської сільради, члени обласної ОКР відправились до Бобриківської сільради щоб побачити роботу ГО «Вектор» та провести пленарне засідання. Засідання обласної ОКР на базі Бобриківського Ресурсного Центру Розвитку Громад було побудовано таким чином, щоб всі побачили позитивний досвід роботи Бобриківської громади й по створенню сільського РЦРГ, побачили відеопрезентацію з маленьким концертом ГО «Вектор» та її здобутків, й відеопрезентацію ГО «Пан Єпіфан» - однієї з передових громад Кременського району з протилежної частини Луганської області, й презентацію координатора обласного РЦРГ про здобутки області та проблеми у порівнянні з деякими показниками в роботі Проекту в розрізі інших областей України та в розрізі районів-партнерів Луганської області. Наприкінці засідання було організовано семінарську частину засідання щодо роботи проектів, фондів та програм допомоги в

Україні, яку по запрошенню обласного РЦРГ провели провідні експерти ГО «Агентство стійкого розвитку Луганського регіону» (Олексій Кубарь, Ганна Дороженко та Олена Козлюк). На частину засідання обласної КР в сільському РЦРГ с.Бобрикове були також запрошені всі голови сільрад Антрацитівського району.

Таким чином, таке дуже інформативне виїзне засідання Координаційної ради дало змогу всім учасникам (з числа керівництва облдержадміністрації та облради, райдержадміністрацій-партнерів Проекту, сільським головам Антрацитівського району):

- ознайомитись «на власні очі» з організаціями громад та результатами їх життєдіяльності;
- отримати відповіді в живому спілкуванні на всі питання, що цікавили;
- продемонструвати власний досвід громад щодо можливостей співпраці населення зі всіма гілками влади – від місцевої до обласної;
- обмінятись унікальним різним досвідом різних громад у співпраці з одним й тим же Проектом;
- отримати інформацію щодо можливостей співпраці організацій громад різного рівня та напрямку роботи з іншими донорськими та приватними установами, що працюють в Україні;
- порівняти місце кожного району в досягненнях у співпраці з Проектом в порівнянні з іншими районами Луганської області;
- порівняти місце Луганської області в досягненнях у співпраці з Проектом у порівнянні з іншими областями України та зрозуміти вплив показників районів на позиції Луганської області;
- ще раз впевнитись у життєдіяльності методології Проекту та зробити висновки щодо залежності темпів співпраці з Проектом від бажання та грамотності громад;
- налагодити партнерські відносини між сільрадами та «запалити» бажання тих сільрад, що поки не мають досвіду співпраці з Проектом розпочинати займатись питаннями самоорганізації та мобілізації ресурсів у власних громадах на прикладі вже досвідчених громад-партнерів Проекту;
- налагодити партнерські відносини між сільськими організаціями громад з більш досвідченою громадською організацією обласного рівня;
- створити «інцидент» для засобів масової інформації та «пропіарити» спільні результати роботи.

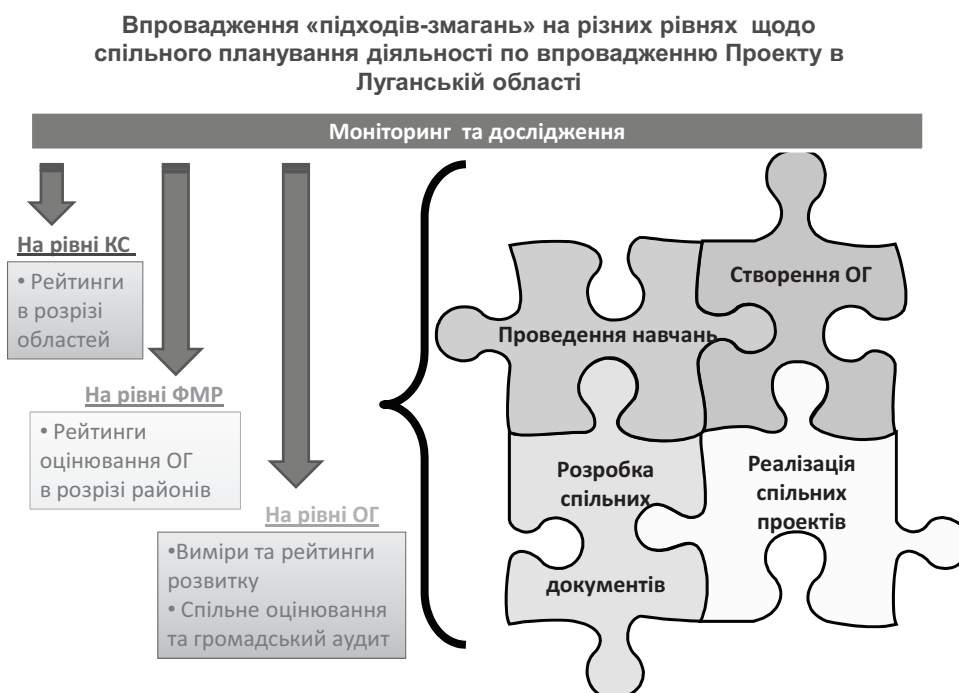
Таким чином, на засіданнях Координаційної ради вирішуються нагальні питання та планується подальша діяльність ради та області в цілому в рамках співпраці з Проектом.

Необхідно відмітити, що на засіданнях Форумів місцевого розвитку, обласної Координаційної ради та при проведенні «діалогів» з громадами було запроваджено періодичний аналіз стану основних показників діяльності Проекту. Такий аналіз робився при моніторингу діяльності Проекту зі складанням відповідних рейтингів серед областей України, районів-партнерів Проекту в Луганській області та в розрізі організацій громад. Такий підхід дозволив фактично зробити змагання серед партнерів та мотивувати органи влади й громади досягати успіху на всіх рівнях:

- на обласному – до засідань ОКР готувались рейтинги, як Луганська область виглядає на фоні інших та робився аналіз, що необхідно зробити для покращання;
- на районному – к ФМР, так як й для ОКР готувались рейтинги по показникам роботи Проекту в розрізі районів – партнерів, де кожний представник району мав змогу бачити місце свого району на фоні інших. На підставі цих даних готувались й рекомендації щодо покращання ситуації;

- на рівні громад – використовуються за методологією Проекту механізм спільного оцінювання, громадський аудит, але на тренінгах з тематики розвитку громад також використовувалась окрема оцінка рівня розвитку організацій громад.

Впроваджена практика аналізу та підготовки на його підставі рекомендацій-покращень стала практично періодичною та постійною для кожного засідання. А практика виїзних засідань - дозволила районам обмінюватись досвідом й не тільки всередині області але й зовні (наприклад, під час приїздів до Луганської області делегацій з Донецької та Харківської областей).

Підводячи підсумки роботи районних Форумів місцевого розвитку (ФМР) та обласної Координаційної ради (ОКР) можна відмітити деякі перспективи їх інституціоналізації в майбутньому. Є сподівання, що такі організаційні механізми можуть бути використані в майбутньому та продовжити своє існування не тільки в рамках співпраці органів влади з Проектом «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», а й при плануванні розподілу бюджетних коштів районного та обласного рівня на потреби громад на підставі окремого рішення про конкурс мікропроектів громад або в співпраці з іншими програмами допомоги, що функціонують в Україні.

Питання створення універсального конкурсного механізму співфінансування ініціатив – мікропроектів громад вже не раз обговорювалось на районному та обласному рівні. В якості такого механізму є домовленість про експерименти – розробку проекту рішення обласної ради «Про затвердження Регіональної програми «Місцевий розвиток, орієнтований на громади Луганської області» або «Створення Фонду розвитку громад», але чи буде цей експеримент втілено в життя залежить від дуже багатьох факторів, серед яких не останнє місце займає головний – політична воля обласних органів влади.

РОЗДІЛ 3. ПЛАНУВАННЯ ЗНИЗУ-ДОГОРИ ЗА УЧАСТЮ ГРОМАДИ

Спільне планування розвитку громад та територій, до яких вони належать, є дуже важливим тому, що тільки при узгодженості дій зі всіма зацікавленими сторонами та рівнями влади (громада, сільська, районна та обласна влада) можна досягти більшого ефекту, як економічного так й соціального (особливо щодо громадянського розвитку).

Саме для цього представники Проекту організовували та проводили орієнтування під час зустріч та тренінгів для активістів громадських об'єднань та сільських рад з таких питань:

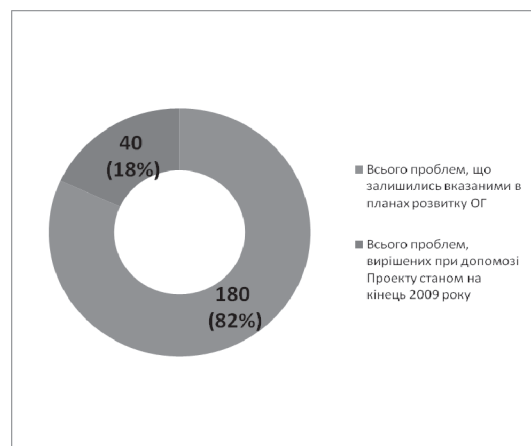
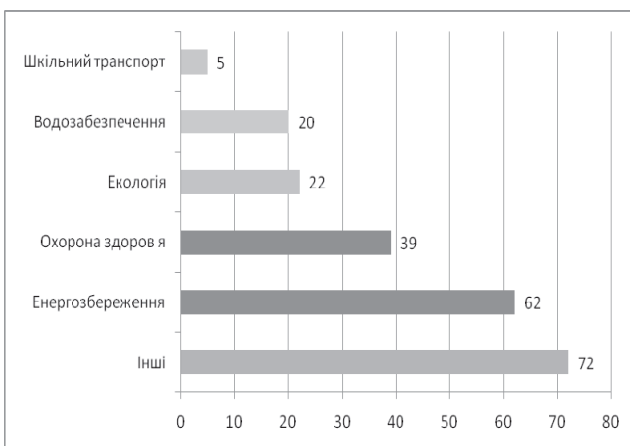
- спільне планування та планування за принципом «знизу-вгору»;
- принципи включення планів громад до планування на рівні села/району/області.

Цим темам були також присвячені засідання районних Форумів місцевого розвитку, які забезпечували зустрічі представників всіх організацій громад районів та відповідних органів влади для обговорення вищевказаних питань.

Для досягнення сталості місцевого розвитку до процесу планування залучалися громадяни. Це означає, що плани розвитку, які було розроблено за участю жителів, більше цінувались на усіх рівнях і всіма структурами, що надають підтримку їх виконанню – чи це районна, чи сільська рада, чи благодійний фонд.

Плани, ініційовані самими людьми, мають більшу цінність, ніж ті, що розроблені сторонніми особами від імені громади, адже громада найкраще знає власні проблеми. Саме тому громадянам слід особисто брати участь у визначенні потреб місцевого розвитку та їх важливості для громад.

Якщо розглянути основні проблеми, що включені до планів розвитку громад, з точки зору пріоритетів Проекту, то на сьогодні картина буде наступна:

Плани громад враховуються при плануванні на всіх рівнях, починаючи з місцевого та до обласного. Кожного року сільська рада сприяє процесу планування «знизу-вгору» в рамках програм економічного та соціального розвитку.

Логіка планування «знизу-вгору» виявилась дуже ефективною в Луганській області, тому що плани організацій громад після їх розробки автоматично починали враховуватись на всіх рівнях:

- **на місцевому рівні:** спочатку плани розвитку розроблялись, обговорювались та узгоджувались на рівні організацій громад під час проведення загальних зборів членів організацій громад. Після цього, затверджені на зборах плани вже виносились на розгляд місцевої влади та погоджувались рішеннями сесій сільських рад. На цьому етапі вже була досягнута загальна стратегія втілення цих планів в життя спільно з місцевими органами влади – сільськими радами;
- **на районному рівні:** коли попередньо вже погоджені сільськими радами плани розвитку організацій громад, виносились на погодження районних Форумів місцевого розвитку, які відвідували активісти організацій громад та голови сільських рад. Таким чином, відбувалось донесення проблем та планів розвитку організацій громад (попередньо узгоджених на рівні сільських рад) до районного керівництва. Таким чином, рішеннями ФМР вже розглядались питання щодо втілення пріоритетів цих планів в життя за допомогою коштів районних бюджетів.

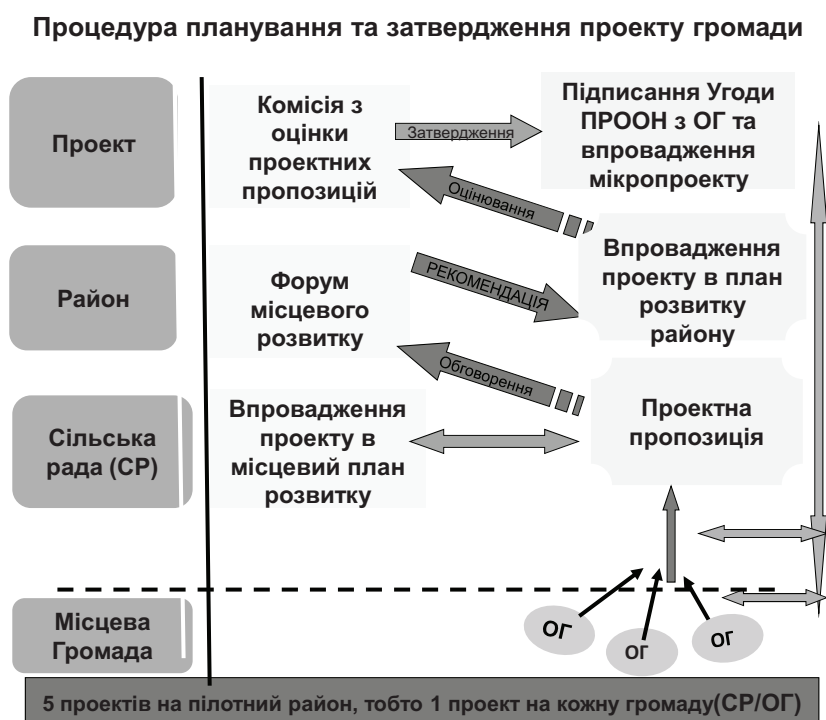
Плани організацій громад (у формі пропозиції), схвалені сільською радою, подаються на розгляд до ФМР. У свою чергу ФМР збирає плани всіх рад, що співпрацюють з Проектом. Всі плани обговорюються на засіданні ФМР, а найбільш вдалі ухвалюються разом з рекомендацією для розподілення районного бюджету. Районна рада об'єднує всі плани в один спільний, обговорює його та ухвалює разом з районним бюджетом. Таким чином, плани ФМР стають частиною програми соціального та економічного розвитку району. Райдержадміністрація, організації громад, сільські ради та Проект беруть на себе відповідальність за виконання ухваленого плану;

- **на обласному рівні:** попередньо погоджені плани розвитку на районних ФМР, де виявлялась іноді неспроможність району втілити ці плани в життя, становились актуальними для організації звернень за допомогою на більш високий обласний рівень (що відображалось у відповідних рішеннях ФМР). Виявилось, що такий підхід дуже дієвий, бо керівники районів увійшли до складу спеціально створеної обласної Координаційної ради, засідання якої дали змогу вирішувати питання співфінансування ініціатив громад, направлених на вирішення пріоритетних проблем розвитку сіл та районів за рахунок коштів обласного бюджету за відповідними обласними програмами розвитку. Таким чином, плани району стають частиною плану розвитку області, як правило, шляхом їх включення до обласної програми соціально-економічного розвитку області.

На рівні області, як вже було зазначено вище, й сьогодні існує обласна Координаційна рада. Її очолює заступник голови облдержадміністрації з економічних питань та до її складу входять керівники та координатори по Проекту від райдержадміністрацій – партнерів Проекту, а також депутати обласної ради. Організація роботи Координаційної ради допомагає включати плани сіл та районів до планів розвитку області та сприяє прийняттю відповідних рішень щодо співфінансування мікропроектів організацій громад за рахунок коштів обласного бюджету. Так, наприклад, як вже зазначалось вище, було прийнято рішення обласної ради від 03.12.2009 №32/12 «Про внесення змін до Програми економічного і соціального розвитку Луганської області на 2009 рік» та було виділено 594,8 тис. грн. на співфінансування мікропроектних пропозицій громад у рамках співпраці з Проектом. Дуже практичним, як вже зазначалось вище, виявився експеримент з організації виїзних засідань Координаційної ради до громад районів.

Отже, схема «спільного планування» виглядає таким чином:

«Всі питання вирішуються колегіально. До роботи залучаються й жителі й органи влади. Всі рішення втілюються в життя та контролюються теж спільно: починаючи з громади й до райдержадміністрації та облдержадміністрації. При розгляді питань на обласній Координаційній раді потім були виділені кошти в сумі 22,5 тис. грн. з обласного бюджету на реалізацію мікропроєкту нашої громади. Впровадження мікропроєкту громади дало можливість залучити додаткові кошти для виконання плану розвитку громади. Населення стало більш згуртованим, з'явилась певна віра у свої сили та відповідальність за проведену діяльність» (Л.В.Шкрябій, активіст ГО «Марківська районна організація «Надія», смт.Марківка Марківського району)

«Ще не так давно навіть подумати не могли, що вирішення багатьох проблем, пов'язаних з утриманням соціальних об'єктів полягає у звичайному об'єднанні громади та залученні її до їх вирішення. Координатори Проєкту немов відкрили нам всім очі та дали змогу подивитись на сучасні «європейські» методи розвитку сільських територій. На районному рівні через Форум місцевого розвитку ми спілкуємось зі службами санітарної, пожежної та інших інспекцій, які разом вирішують питання щодо допомоги громадським організаціям при впровадженні своїх мікропроєктів. Про питання, які розглядаються на обласній Координаційній раді нам постійно доводить районний координатор від Старобільської райдержадміністрації – О.О.Григоренко. Дуже тішить той факт, що нашою роботою цікавляться на обласному рівні. Відсувається всебічна підтримка громад з боку обласної ради» (В.Т.Журба, голова ГО «Чмирівський світанок», с.Чмирівка Старобільського району).

РОЗДІЛ 4. ВПРОВАДЖЕННЯ МІКРОПРОЕКТІВ

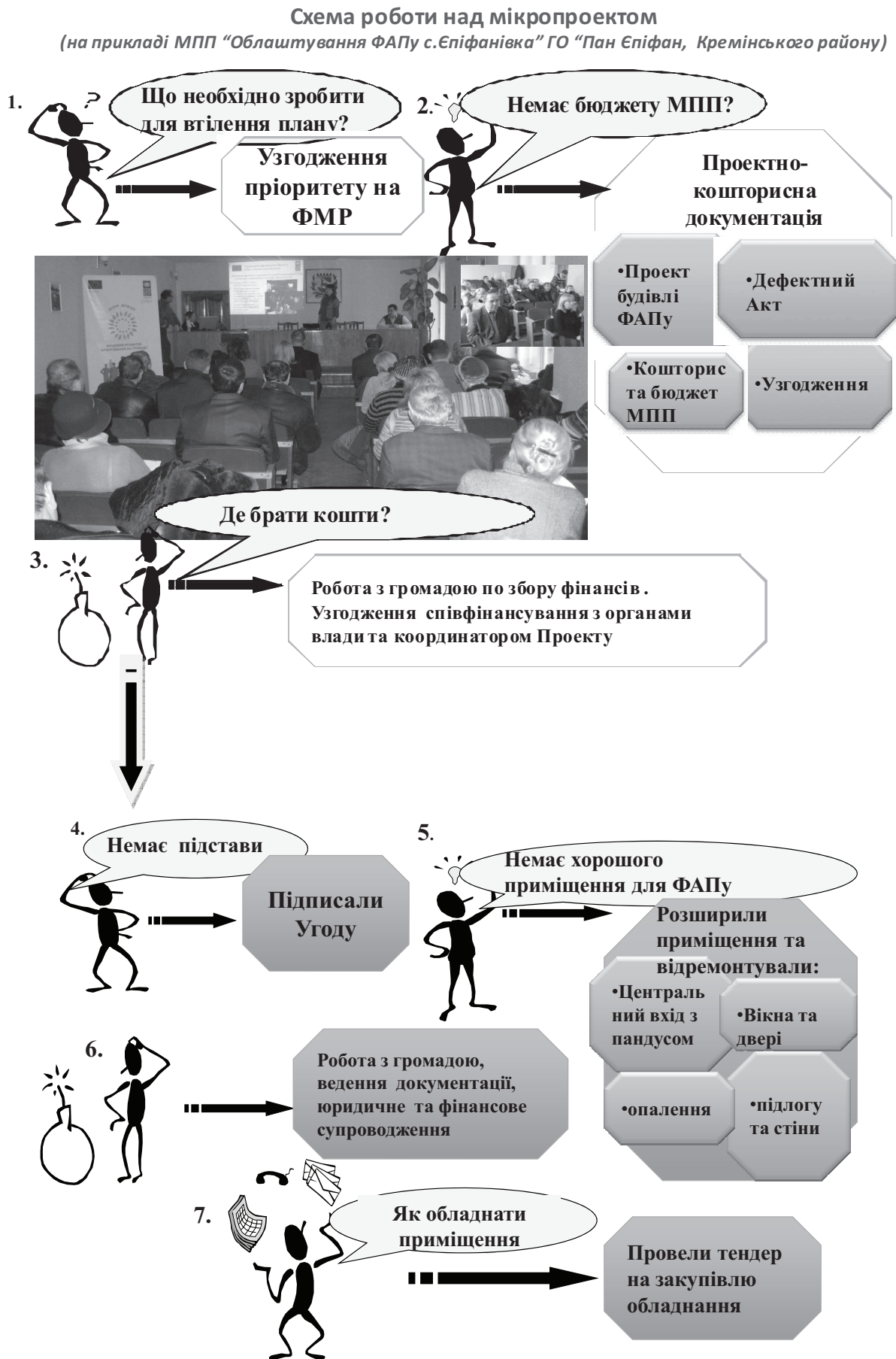
Реалізація планів розвитку громад була організована через розробку відповідних мікропроектів, що оформлювались у вигляді мікропроектних пропозицій (МПП) згідно з умовами ПРООН. Для цього в громадській організації обирався склад Функціональної групи (ФГ), як вже зазначалось раніше. Для того, щоб навчити ФГ працювати з документами та технічною документацією, Проектом організовувались спеціальні тренінги та семінари. Крім того, представники Проекту супроводжували та моніторили весь процес розробки документації МПП та втілення його в життя протягом всього терміну реалізації мікропроекту.

Оскільки в основному в селах практику роботи з документацією мали представники сільрад, на початковому етапі співпраці з Проектом вони, як ніхто інший, розуміли, що ця співпраця повинна буде мати не тільки роз'яснювальний характер роботи з людьми, а й формальний – роботу з документацією та зі всією юридичною складовою цього процесу. Тому представники органів влади мали дуже важливе значення для першого поштовху та підтримки активного населення своїх територіальних громад до самоорганізації та формалізації відносин з Проектом. Деякі представники органів влади погоджувались надавати підтримку організаціям громад, що створювались щодо написання протоколів, ведення бухгалтерії та входили до членів організацій громад та складів ФГ і ТК на громадських засадах.

При цьому, на момент подачі МПП на експертизу в обласний підрозділ Проекту з подальшою передачею на затвердження спеціальної комісії в центральному офісі Проекту, організація громади повинна була:

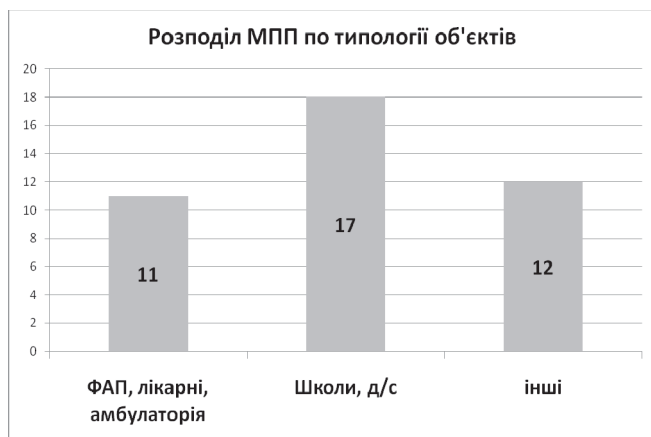
- бути **«зрілою»**, а це означало: регулярне проведення зборів, з присутніми на них не менш ніж 80 % членів ОГ; фіксування всіх рішень в протоколах; встановлення систем фінансового та бухгалтерського обліку і звітності; збирання коштів для розвитку організації (мобілізацію ресурсів громади); чітке виконання положень Статуту організації; періодичне звітування перед членами організації; підтримку зв'язків з органами влади; зацікавлення досвідом інших організацій; проведення самооцінювання діяльності ГО за допомогою своїх членів;
- продемонструвати, що принаймні 80 % членів організації отримають користь від участі в проекті, включаючи всі вразливі верстви населення;
- показати спроможність зробити грошовий внесок – принаймні 5 % від загальної вартості МПП та можливо не грошовий внесок у впровадження мікропроекту;
- показати, що в неї є попередні партнерські домовленості щодо 45 % співфінансування від загальної вартості МПП з партнерами з числа можливо сільських, районних, обласних органів влади, приватного сектору;
- мати склад ФГ, призначений на загальних зборах громадської організації;
- описати яким чином планується зберегти результати втілення мікропроекту;
- письмово довести, що мікропроект не призведе до негативних соціальних, економічних та екологічних наслідків в регіоні, а навпаки покращить ситуацію;
- продемонструвати готовність отримати грантові кошти (бути юридично зареєстрованою, мати банківський рахунок з відповідними грошима громади на ньому, мати ескізний (при необхідності) технічний проект та проектно-кошторисну документацію з відповідними погодженням дозвільних установ на об'єкт впровадження мікропроекту).

Схема роботи над мікропроектом виглядає наступним чином:

Станом на 01.02.2010 в Луганській області реалізуються 40 мікропроектів на загальну суму 5 млн. 291 тис. 438 грн., з яких 428955 грн. – кошти громад, 2215218 грн. – бюджетні кошти (у тому числі 409811 грн. – кошти виділені з обласного бюджету) та 2537454 грн. – кошти Проекту.

Типологія мікропроектів наведена на діаграмах:

Щодо механізмів співфінансування: ініціатив громади з різних бюджетів, можна відмітити наступне:

- **співфінансування з обласного бюджету** здійснювалось у вигляді трансферту місцевим бюджетам за функціональною класифікацією видатків бюджету «0180 Міжбюджетні трансферти» та двома КЕКВ («1320 Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів» та «2420 Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів»). Наприклад, таке співфінансування було отримано на підставі рішення обласної ради від 03.12.2009 № 32/15 «Про внесення змін до обласного бюджету на 2009 рік» та № 32/12 «Про внесення змін до Програми економічного і соціального розвитку Луганської області на 2009 рік» відповідно до п. 16 ч. 1 ст. 43 та п. 1 ч. 1 ст. 44 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Угоди про партнерство між Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй та Луганською обласною державною адміністрацією, керуючись ст. 91 Бюджетного кодексу України та враховуючи, що у восьми районах (Станично-Луганський, Кременський, Антрацитівський, Сватівський, Попаснянський, Біловодський, Білокуракинський, Старобільський), які пройшли конкурсний відбір, як такі, що в найкоротші строки підготували проектні пропозиції спільно з територіальними громадами, успішно реалізується Проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»;
- **на районному рівні** відповідно до вищевказаного рішення облради та відповідно до рішень районної ради, мікропроекти організацій громад були профінансовані наступним чином:
  - у Сватівському районі: кошти були виділено згідно з рішенням Сватівської райради від 27.08.2009 № 29/9 «Про внесення змін та доповнень до рішення Сватівської райради від 20.05.2009 № 28/17 «Про виділення субвенцій сільським радам» за рахунок коштів вільного залишку по КФК 250380 «Інші субвенції» та двома КЕКВ («2420 Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів» та «1320 Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів»), а також по КФК «070201 Загальноосвітні школи, гімназія» та КЕКВ «1310 Субсидії і поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям);

- у Білокуракинському районі: кошти надавались згідно з рішенням райради від 24.12.2009 № 25/2 «Про звіт щодо виконання районного бюджету за 9 місяців 2009 р. та внесення змін та доповнень до районного бюджету на 2009 рік» по КФК «Загальноосвітні школи» та КЕКВ «1131 «Предмети, матеріали, обладнання»;
- **на сільському рівні** співфінансування з місцевих бюджетів здійснювались згідно зі ст.26 п. 23 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Наприклад:
  - на ремонт Калинівської дільничної лікарні (сmt. Калинове, Попаснянського району) кошти були заплановані в селищному бюджеті на 2009 р. згідно з кошторисом видатків на 2009 рік, по КФК «080101 Лікарні» та КЕКВ «2133 Капітальний ремонт»;
  - на ремонт покрівлі житлового будинку в сmt.Петрівка (Станично-Луганського району) кошти надавались згідно з рішенням селищної ради від 29.04.2009 № 39/2 «Про внесення змін до бюджету Петрівської селищної ради» по КФК «100102 Капремонт житлового фонду органів місцевого самоврядування» та КЕКВ «2410 Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)»;
  - на ремонт дитячого садка в с. Нещеретове (Білокуракинський район) кошти були надані згідно з рішенням від 21.09.2009 № 48/4 «Про співфінансування Проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» по КФК «070101 Дошкільна освіта» та КЕКВ «1131 Предмети, матеріали, обладнання».

Крім того, постійно, як на рівні районної влади (Біловодський р-н) так і на місцевому рівні (с.Чмирівка, Старобільського району, с.Курячівка Білокуракинського району, с.Коломийчиха Сватівського району, с.Єпіфанівка Кремінського району, с.Бобрикове Антрацитівського району та ін.) велась робота з фермерськими господарствами та особистими землекористувачами. Як правило, громади відмічали, що дуже охоче співпрацюють із ними ті фермери та землекористувачі, що мешкають на цій території та дуже важко знайти спільну мову з тими, хто тільки використовує земельні ділянки. Але, громади дуже дякують тим фермерам та підприємцям, що допомагають у співфінансуванні мікропроектів, обов'язково звітують за використані кошти. Таким чином, складаються партнерські взаємовідносини між громадою та приватним сектором, які в подальшому можуть стати постійними.

Будь які роботи, виконані в рамках мікропроєкту, розроблена проєктна документація, поставлене обладнання та придбаний автотранспорт не повинні «повиснути в повітрі» та лишитись «без господарськими». Тому, умови прийняття власником об'єкту на баланс новоствореної вартості за результатами реалізації мікропроєкту обумовлювались ще на етапі розробки та затвердження МПП.

Виконані в рамках мікропроєкту ремонтно-будівельні роботи приймаються на баланс.

Прийняття на баланс здійснюється на основі положень Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Наказу Головного управління Державного казначейства України, Державного комітету статистики України від 02.12.1997 № 125/70 «Про затвердження типових форм обліку та списання основних засобів, що належать установам і організаціям, які утримуються за рахунок державного або місцевих бюджетів» та Інструкції з їх складання.

Для прийняття на облік власником об'єкту завершених ремонтно-будівельних робіт, йому надаються наступні документи:

- **Для об'єктів будівництва (капітальний ремонт, реконструкція, нове будівництво):**
  - комплект затвердженої проектно-кошторисної документації;
  - виконавчу документацію;
  - акти підрядних робіт форми КБ-2В та КБ-3;
  - акт готовності об'єкта до експлуатації;
  - свідоцтво про відповідність збудованого об'єкта проектній документації, вимогам державних стандартів, будівельних норм і правил;
- **Для об'єктів поточного ремонту:**
  - комплект затвердженої проектно-кошторисної документації;
  - виконавчу документацію;
  - акти підрядних робіт форми КБ-2В та КБ-3;
  - акт здачі-прийняття робіт;
  - від власника об'єкта отримується лист щодо взяття на облік ремонтно-будівельних робіт.

Практично громади вчилися працювати над вищевказаними документами та надавали їх при підготовці звітів по фінансових траншах Проекту. Таким чином, про виконання всіх документальних зобов'язань організацій громад перед Проектом свідчили вчасно здані звіти після кожного фінансового траншу Проекту.

Після отримання організацією громади останнього третього траншу, вона надавала в обласний РЦРГ наступні документи:

- виписку з банківського рахунку організації громади про рух коштів з моменту реєстрації громадської організації до закінчення операцій по перерахуванню коштів третього траншу Проекту та всіх коштів партнерів;
- копію відповідних актів (рішень сесій сільських рад) про прийняття на баланс новоствореної вартості робіт по мікропроектам організацій громад на підставі переданої організаціями громад виконавчої документації по мікропроектам;

та на підставі вищевказаних документів мікропроект вважався повністю завершеним і громаді вручався **Сертифікат про успішне виконання мікропроекту.**

Соціальний вплив впровадження проектів громади можна відмітити в залежності від напрямків вирішення проблем відповідно до пріоритетів Проекту, а саме:

- **«Енергозбереження».** В основному мікропроекти громад цього напрямку стосувались ремонтних робіт в будівлях шкіл та дитсадків, де гострота проблеми полягала в неможливості якісного отримання послуг навчально-виховного процесу та дотримання санітарно-технічних норм, без збереження в будівлях тепла. В результаті впровадження проектів по пріоритету «Енергозбереження», громади здійснювали роботи по заміні старих вікон та дверей на нові теплозберігаючі та шумоізолюючі, заміну системи опалення та котлів на енергозберігаючі. Таким чином, як результат цих мікропроектів, громада отримувала навчальний заклад у покращеному щодо енергозбереження стані, зі зменшеними (як мінімум в два рази) витратами тепла та на опалення. Взагалі впровадження таких мікропроектів надавало можливість в

подальшому більш якісно надавати в закладах освітні послуги, позитивно впливало на здоров'я дітей та працівників.

- **«Водозабезпечення».** Мікропроекти громад цього напрямку надали можливість громадам: забезпечити населення віддалених вулиць села питною водою безперебійно, цілодобово; використовувати водогони в якості резервних для подачі води для інших вулиць населених пунктів, забезпечити питною водою соціальні об'єкти (школи, амбулаторії та ФАПи, пекарні тощо; скоротити втрати води в результаті чого зменшити використання електроенергії, запасів води та у нічний час здешевить вартість води, зменшити ризик зараження води інфекціями. Як правило, громади, які реалізовували такі мікропроекти після їх завершення продовжували займатись ремонтом водогонів поступово невеликими частинами загальної системи великих сільських систем водопостачання (найуспішніші приклади реалізації мікропроектів набуті ГО «Варварівська громада» с.Варварівка Кременського району, ГО «Джерело 2010» с.Коломийчиха Сватівського району). Та, як правило, для цих громад набутий громадою досвід від реалізації перших мікропроектів за допомогою Проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» успішно використовувався для пошуку додаткових коштів та організації проведення робіт по заміні металевих водопроводів на пластикові по всій території сільських рад.
- **«Охорона здоров'я».** Мікропроекти громад цього напрямку надали можливість громадам: покращити стан енергозбереження в будівлях сільських ФАПів та амбулаторій та загальний стан надання в них медичних послуг населенню. Дав можливість громадам перейти до наступних етапів покращання стану закладів охорони здоров'я – придбання нового сучасного медичного обладнання (найуспішніші приклади реалізації мікропроектів набуті ГО «Пан Єпіфан», с.Єпіфанівка Кременського району, сел.Калинове Попаснянського району, с.Новолимарівка Біловодського району).
- **«Шкільний транспорт».** ГО «Кабичівська сільська організація «Відродження» с.Кабичівка Марківського району - перша громада, яка реалізувала мікропроект по закупівлі автобусу для підвозу учнів до сільської школи. Його впровадження дало можливість покращити доступ учнів та вчителів до транспортних послуг щодо підвезення їх до шкіл двох сіл та взагалі забезпечити доступ населення до транспортних послуг. Дозволило привести роботу шкільного закладу до стабільного графіку та покращити відвідання школи учнями з віддалених районів сільради.

Важливою складовою впровадження МПП в кожній громаді є забезпечення контролю за якістю та відповідністю об'ємів фактично виконаних робіт.

Такий контроль здійснювався на всіх рівнях:

- **представниками організацій громад** (призначеними загальними зборами), що регулярно відвідували об'єкт. Всі виявлені недоліки та порушення заносились в загальний журнал робіт з подальшим контролем їх виправлення;
- **наглядним комітетом з якості (НКЯ)**, що були створені та діяли на рівні кожного району за участю технічного спеціаліста від райдержадміністрації (як правило це були працівники відділу капітального будівництва чи служби районного архітектора); контактної особи по Проекту від райдержадміністрації; координатора обласного РЦРГ Проекту.

**Звіт
про перевірку якості та об'євів ремонтно-будівельних робіт**

№ МП: LH-02-EU-09 Дата перевірки 04.01.2010

Найменування МП: Ремонт ФАПу в смт. Саулівка

Загальна вартість МП: 153516 Вартість рем.- буд. робіт: 141482
% готовності будівництва: 92,2%

Склад наглядового комітету з якості:

Технічний спеціаліст РДА/МР Ляховой О.П.

Представник РДА(контактна особа) Єршова Л.С.

Представник ОПВ проекту СВА Борова Г.О.

Відомості про технічний та авторський нагляд на об'єкті

Інженер з технагляду: Єршова Л.С. – головний спеціаліст з питань ЖКГ Антрацитівської РДА

Представник авторського нагляду: _____

№	Що перевірялося	Результати перевірки
1	Журнал ведення робіт	У наявності
2	Паспорт об'єкту	У наявності
3	Журнал авторського нагляду	-
4	Наявність документів в папці МП	У наявності
5	Об'єкти буд. робіт (чи відповідають Актам?)	Перевірені та відповідають АВР

6	Недоліки виконання по окремим видам робіт (якщо наявні)	Не виявлено
7	Наявність актів на захованні роботи	Поки не потрібні
8	Якість використаних матеріалів (виявленість сертифікатів на основні матеріали)	Наявності
9	Виконання Графіку робіт та інформація про продовження терміну дії Договорів підряду	Графік робіт затверджено з МПП та всі роботи йдуть по графіку
10	Як усунулися недоліки, виявлені раніше?	Недоліків виявлено не було
11	Чи ОГ контролює якість рем.- буд. робіт? (чи ведеться журнал реєстрації)	Ведеться Журнал реєстрації робіт та проводиться спостереження за веденням робіт членами Функціональної групи
12	Виконання вимог ТБ на об'єкті	На об'єкті ведеться інструктаж по ТБ перед початком виконання робіт
13	Загальне враження, щодо якості виконаних робіт (задовільно, незадовільно)	задовільно

Рекомендації НКЯ про надання фінансування від ПРООН:
Клопотати перед керівництвом Проекту СВА виділити третій транш на мікропроект ГО «Джерело» Саулівської селищної ради Антрацитівського району Луганської області відповідно до Угоди № LH-02-EU-09 між Проектом СС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» та ОГ «Джерело» Саулівської селищної ради Антрацитівського району Луганської області для подальшої сплати послуг та робіт згідно з рішенням МПП по ремонту ФАПу.

Перевірку здійснили:
Технічний спеціаліст РДА: _____ / Ляховой О.П. /
Начальник відділу капітального будівництва Антрацитівської РДА: _____ / Єршова Л.С. /
Представник РДА: _____ / Єршова Л.С. – головний спеціаліст відділу з питань житлово-комунального господарства Антрацитівської РДА /
Представник ОПВ проекту СВА: _____ / Борова Г.О. /
Координатор Луганського ОПВ Проекту СВА в Луганській області: _____ / Чекурин С.О. /
Генеральний підрядник: _____ / М.М. /
директор ПП «Антрацитрембуд»

«Погоджено»
Представник власника об'єкту: _____ / Єршова Л.С. /
Селищний голова Саулівської селищної ради: _____ / М.М. /
Голова ОГ «Джерело»

НКЯ відвідував об'єкт будівництва один раз на місяць, більш детально перевіряв технічні та фінансові аспекти будівництва й управлінські та організаційні аспекти механізму впровадження та заносив результати в загальний журнал робіт. Два рази, протягом впровадження мікропроекту, організаціями громад між отриманими траншами від Проекту, НКЯ обов'язково складав спеціальний звіт, який був обґрунтуванням для надання чергового траншу коштів Проекту.

Також об'єкти впровадження мікропроектів відвідували і представники:

- центрального офісу Проекту.** Так, 15.04.2009 та 20.06.2009 відбувся оглядовий візит керівництва Проекту в Луганську область для ознайомлення зі станом справ щодо реалізації Проекту. Область відвідали Джейсінг Сах – міжнародний менеджер Проекту СВА, Олена Рудіч та Югіш Прадхананг – експерти з розвитку громад Проекту. За їх участю було проведено засідання обласної Координаційної ради та проведено оглядові виїзди в громади Антрацитівського району.

26.01.2010 – відбувся візит інженера центрального офісу Проекту (Олега Рогозіна), який взяв участь у роботі круглого столу з питань впровадження та звітності по МПП з громадами Марківського району та персонально перевірів деякі об'єкти мікропроектів Біловодського

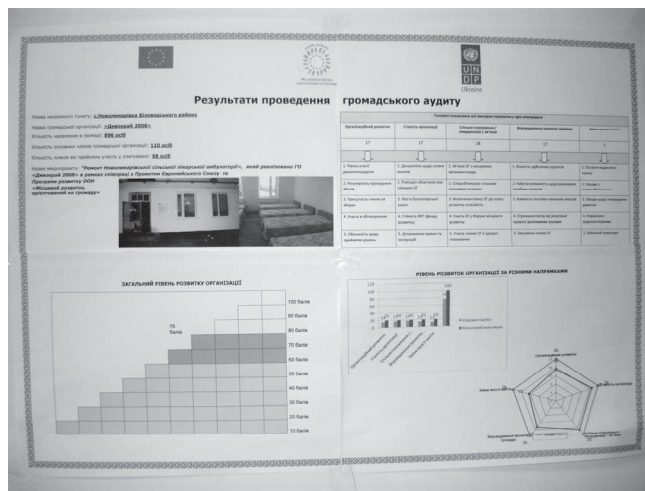

району. Мета візитів - перевірка стану виконання робіт, об'ємів фактично виконаних робіт та їх якості. Зауваження вписані в загальний журнал робіт та складено звіт за результатами здійснених перевірок;

- **районні державні контролюючі установи** (СЕС, МНС, РЕМ тощо). Так, наприклад, наприкінці 2009 року здійснювали перевірку документів організацій громад представники районної прокуратури та ОБЕБ в Станично-Луганському районі (ГО «Широківська мрія», смт.Широкий, ГО «Плотинське відродження», с.Плотина, ГО «Великочернигівська перлина», с.Велика Чернигівка) та Білокуракинському районі (ГО «Нещеретівська мрія» с.Нещеретове, ГО «Світоч майбутнього» с.Курячівка).

Не так часто громади перевіряли наступні державні контролюючі органи (переважно для об'єктів реконструкції та нового будівництва): Інспекція державного архітектурно-будівельного контролю, Інспекція Державного санітарно-епідеміологічного нагляду, Інспекція Державного пожежного нагляду, Інспекція Держнаглядохоронпраці, Державна екологічна інспекція, Державна інспекція з енергозбереження. Крім того, для робіт з реконструкції та нового будівництва був обов'язковим авторський нагляд з боку розробника проектно-кошторисної документації.

Ще одним елементом контролю за ефективним використанням ресурсів та оцінки досягнення поставленої мети в результаті впровадження мікропроектів є громадський аудит та спільне оцінювання діяльності організацій громад власними членами цих організацій.

З метою громадського аудиту проводились загальні збори організації громади (на фото збори ГО «Місцевий розвиток» с.Мілуватка Сватівського району).

Громадський аудит був процесом, в якому члени громади незалежно оцінюють діяльність їхньої організації та функціональної групи. Також до участі в процесі громадського аудиту запрошувались представники підрядної організації, органів місцевого самоврядування, інших партнерів, що брали участь у фінансуванні та реалізації проекту (на фото приклад оформлення результатів аудиту, дані яких розміщувались на стендах РЦРГ та ГО).

Під час проведення спільного оцінювання члени організацій громад давали відповіді та оцінки (по шкалі: 1 – «так», 2 – «частково», 3 – «ні») на п'ять основних питань:

- Чи задоволені Ви результатами реалізованого проекту?
- Чи згодні Ви, що придбані матеріали та виконані роботи є достатньо якісними?

- Чи згодні Ви, що ресурси в ході реалізації проекту були використані на цілі, передбачені проектом?
- Чи були Ви поінформовані про заходи проекту на всіх стадіях його виконання?
- Чи стикалися Ви з якимись обмеженнями щодо можливості контролювати фінансові операції, якість робіт та матеріалів?

Результати узагальнювались на громадських зборах та робився висновок про ефективність роботи активу організацій зі своїми членами.

Зазвичай на цих загальних зборах члени Функціональної групи, які були обрані громадою перед початком реалізації мікропроекту, і які здійснювали контроль протягом його виконання, оприлюднювали всі необхідні фінансові та технічні документи, а також акти виконання та приймання виконаних робіт. Таким чином, члени громади особисто перевіряли обсяги та якість виконаних робіт та здійснених фінансових операцій. Вони також отримували пояснення на свої питання та висловлювали зауваження. Заздалегідь члени громади своєю більшістю приймали позитивні рішення про виконання проекту. Таким чином, загальними зборами підтверджувалась успішність завершення завдань мікропроекту (на фото приклад звіту про оцінювання членами громади).

Розділ 3. Оцінювання членами громади

Цим засвідчується, що спрямований на сталій розвиток громади проект "Ремонт Фалу с.Курячівка Курячівської сільської ради Білокураїнського району Луганської області" ініційований організацією громади "Світло майбутнього -2010", був успішно виконаний. Якість робіт, матеріалів та наданих послуг є задовільною. Усі акти виконаних робіт та фінансові звіти є правильними.

Разом із своїм підписом члени громади також зазначають своє сприйняття, пов'язане із питаннями, що наведені в Таблиці, за наступною шкалою оцінки:

1 - Так, 2 - Частково, 3 - Ні.

Підписи учасників загальних зборів громади "Світло майбутнього -2010" – 37 чоловік

Дата: 16 лютого 2010 року

№	Прізвище, ім'я по-батькові	№ квартири	Надайте, будь-ласка, відповідь на питання					Підпис
			1)*	2)*	3)*	4)*	5)*	
1	Пономаренко Вікторія Олександрівна	с.Курячівка вул Центральна 30	1	2	1	2	3	<i>[Signature]</i>
2	Пономаренко Іван Дмитрович	с.Курячівка вул Падрига 3	1	2	1	2	3	<i>[Signature]</i>
3	Пономаренко Валентина Іванівна	с.Курячівка вул Молодіжна 22	1	2	1	1	3	<i>[Signature]</i>
4	Кучерява Ольга Петрівна	с.Курячівка вул Миру 10	1	2	1	1	3	<i>[Signature]</i>
5	Асюченко Лідія Іванівна	с.Курячівка вул. Молодіжна, 29	1	1	1	1	3	<i>[Signature]</i>
6	Пономаренко Лариса Євгенівна	с.Курячівка вул.Шкільна 28	1	1	1	1	3	<i>[Signature]</i>
7	Куденко Світлана Григорівна	с.Курячівка вул.Світла 35	1	1	1	1	3	<i>[Signature]</i>
8	Константиненко Катерина Федорівна	с.Курячівка вул.Шкільна 5	1	1	1	1	3	<i>[Signature]</i>
9	Коломєць Ірина Олександрівна	с.Курячівка вул.Залізнична 5/1	1	1	1	2	3	<i>[Signature]</i>
10	Тодчук Світлана Петрівна	с.Курячівка вул.Шкільна 46	1	1	1	1	3	<i>[Signature]</i>
11	Фоменко Федір Самійлович	с.Курячівка вул. Миру 2	1	2	1	2	3	<i>[Signature]</i>
12	Мартиненко Катерина Олександрівна	с.Курячівка вул.Молодіжна 32	1	1	1	1	2	<i>[Signature]</i>
13	Асюченко Сергій Михайлович	с.Курячівка вул.Молодіжна 29	1	2	2	1	2	<i>[Signature]</i>
14	Ставицька Любов Іванівна	с.Курячівка вул. Миру 8	-	-	-	-	-	<i>[Signature]</i>
15	Мартиненко Віталій Миколайович	с.Курячівка вул.Шкільна 31	-	-	-	-	-	<i>[Signature]</i>
16	Скіпа Сергій Анатолійович	с.Курячівка вул. Набережна 19	1	1	1	1	3	<i>[Signature]</i>
17	Бардаченко Петро Олександрович	с.Курячівка вул. Миру 34	1	2	2	2	2	<i>[Signature]</i>
18	Буряк Сергій Іванович	с.Курячівка вул. Шкільна 33	1	2	1	2	3	<i>[Signature]</i>
19	Пономаренко Наталія	с.Курячівка	2	1	1	2	2	<i>[Signature]</i>

20	Григорівна Волощина Ніна Григорівна	вул.Підгірна 45 с.Курячівка вул Залізнична 1/1	2	1	2	2	2	<i>[Signature]</i>
21	Куденко Сергій Васильович	с.Курячівка вул. Миру 19	1	1	1	2	3	<i>[Signature]</i>
22	Лавренко Володимир Григорійович	с.Курячівка вул. Молодіжна 10	1	2	1	1	3	<i>[Signature]</i>
23	Пономаренко Володимир Іванович	с.Курячівка вул.Світла 6	1	2	1	1	3	<i>[Signature]</i>
24	Хорольська Галина Вікторівна	с.Курячівка вул. Молодіжна 5	1	2	1	1	3	<i>[Signature]</i>
25	Курочка Ольга Петрівна	с.Курячівка вул.Світла 48	1	1	1	1	3	<i>[Signature]</i>
26	Грузін Віктор Володимирович	с.Курячівка вул.Центральна 18	1	1	1	1	3	<i>[Signature]</i>
27	Лавренко Світлана Миколаївна	с.Курячівка вул. Молодіжна 10	1	2	1	2	3	<i>[Signature]</i>
28	Пономаренко Олена Іванівна	с.Курячівка вул. Проспекта 9	-	-	-	-	-	<i>[Signature]</i>
29	Курочка Світлана Василівна	с.Курячівка вул.Світла 21	-	-	-	-	-	<i>[Signature]</i>
30	Кузьміна Людмила Василівна	с.Курячівка вул.Світла 58	2	1	2	1	2	<i>[Signature]</i>
31	Фоменко Наталія Іванівна	с.Курячівка вул.Миру 9	1	1	1	2	2	<i>[Signature]</i>
32	Козачок Лідія Михайлівна	с.Курячівка вул.Молодіжна 28	1	1	1	1	3	<i>[Signature]</i>
33	Терещенко Наталія Петрівна	с.Курячівка вул. Молодіжна 15	1	2	1	1	3	<i>[Signature]</i>
34	Мартиненко Раїса Федорівна	с.Курячівка вул.Молодіжна 28	1	2	1	1	2	<i>[Signature]</i>
35	Колеснік Володимир Миколайович	с.Курячівка вул.Підгірна 45	1	2	1	2	2	<i>[Signature]</i>
36	Ромашенко Тетяна Іванівна	с.Курячівка вул.Молодіжна 2	1	2	1	2	3	<i>[Signature]</i>
37	Дубограй Людмила Миколаївна	с.Курячівка вул.Василькова 24	2	1	2	2	3	<i>[Signature]</i>
38	Курочка Ніна Федорівна	с.Курячівка вул.Молодіжна 24	2	1	1	2	2	<i>[Signature]</i>
39	Пономаренко Віра Миколаївна	с.Курячівка вул.Шкільна 22	1	1	1	1	3	<i>[Signature]</i>
40	Лисенко Наталія Яковлівна	смт Білокураїне	-	-	-	-	-	<i>[Signature]</i>
41	Кучерява Алла Семенівна	с.Курячівка вул.Миру 10	1	2	1	1	2	<i>[Signature]</i>
42	Доценко Людмила Валеріївна	с.Курячівка вул.Миру 21	-	-	-	-	-	<i>[Signature]</i>
43	Кондратенко Людмила Петрівна	с.Курячівка вул.Василькова 18	2	2	1	2	2	<i>[Signature]</i>
ВСЬОГО			43 особи	37	37	37	37	<i>[Signature]</i>

* Питання:

- 1) Чи задоволені Ви результатами реалізованого проекту?
- 2) Чи згодні Ви, що придбані матеріали та виконані роботи є достатньо якісними?
- 3) Чи згодні Ви, що ресурси в ході реалізації проекту були використані на цілі, передбачені проектом?
- 4) Чи були Ви поінформовані про заходи проекту на всіх стадіях його виконання?
- 5) Чи стикалися Ви з якимись обмеженнями щодо можливості контролювати фінансові операції, якість робіт та матеріалів?

ВИСНОВКИ

ВИВЧЕНІ УРОКИ І ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

За результатами проведення наступних заходів з моменту початку реалізації Проекту «Місцевий розвиток орієнтований на громаду» в Луганській області з квітня 2008 року до 2010 року:

- підписані Угоди про Партнерство між ПРООН, Луганською облдержадміністрацією, райдержадміністраціями та районними радами – учасниками Проекту;
- проведені 9 презентаційних районних семінарів;
- проведені 43 презентаційних сільських семінарів;
- проведені 139 діалогів громад;
- проведено 38 тренінгів для найактивніших громад, в яких взяли участь 847 осіб;
- проведено 35 засідань Форумів Місцевого Розвитку в 9-ти районах-партнерах;
- діяльність щодо реалізації Проекту висвітлено в 49 повідомленнях ЗМІ (друковані, ТБ, радіо) та 44 електронних публікаціях на сайтах органів влади.

Основним досягненнями Проекту стало підвищення активності населення до вирішення проблем шляхом мотивації, самоорганізації, навчання та мобілізації ресурсів населення та, як результат, проведення юридичної реєстрації 43 об'єднань громадян з 43 територій-учасників Проекту, розроблення й подання ними до Проекту на співфінансування 43 мікропроектних пропозицій щодо вирішення соціально-економічних проблем власних територій.

Враховуючи проведені протягом реалізації Проекту заходи та досягнуті результати, можна зробити відповідні висновки:

- динаміка впровадження Проекту є досить високою та достатньою для досягнення запланованих цілей в майбутньому. Виходячи зі сформованих планів розвитку громад та середнього періоду реалізації одного мікропроекту, діяльність по втіленню в життя планів громад через реалізацію мікропроектів можна здійснювати ще як мінімум наступні 5 років;
- недостатній практичний досвід надання адміністративних послуг працівників структурних підрозділів органів місцевої виконавчої влади та органів місцевого самоврядування є загрозою послаблення активності громад, незважаючи на присутність або відсутність Проекту ПРООН;
- більшість громад позитивно сприйняли «вхід» та методологію реалізації Проекту, виражаючи при цьому «довготривалу очікуваність» розвитку після тривалої пасивності;
- на активність громад в різних районах впливають історичні фактори формування субкультури соціального існування, що вимагає від Проекту та партнерів проведення глибокого аналізу факторів підтримки розвитку громад та адаптування методології Проекту відповідно до особливостей територій. Повністю залежить від компетентності та командної роботи працівників обласного підрозділу впровадження Проекту;
- як показала практика, дуже ефективним є механізм плануванні «знизу-вгору» через створення відповідних організаційних структур на різних рівнях (на рівні територіальних громад – організацій громад з відповідним запрошенням їх на наради, засідання сесії сільрад для

спільного прийняття рішень на місцевому рівні; на рівні районів – Форумів місцевого розвитку, на рівні області – спеціальної обласної Координаційної ради).

Відповідно до отриманого досвіду за час впровадження Проекту на території Луганської області, спеціалісти Проекту можуть надати наступні рекомендації:

- **органам місцевої виконавчої влади** (райдержадміністраціям) та органам місцевого самоврядування (сільським, селищним, міським і районним радам) посилити інформаційну кампанію зі свого боку щодо формування позитивного іміджу Проекту;
- **районним радам**, які беруть участь у Проекті, в межах штатної чисельності продовжити роботу Районних Ресурсних Центрів Розвитку громад (РЦРГ);
- **обласній раді та облдержадміністрації** – розробити окрему регіональну програму підтримки громадських ініціатив та запровадити за аналогічною методологією Проекту окремий механізм на базі існуючої або новоствореної обласної структури;
- **лідерам громадських організацій та координаторам районних РЦРГ** впорядкувати весь накопичений досвід з розробкою відповідних презентаційних матеріалів у вигляді спеціальних баз даних по розвитку громад (починаючи з тренінгів та закінчуючи документуванням досвіду співпраці з Проектом на районному рівні) задля формування «резюме співпраці з проектами міжнародної технічної допомоги» та налагодження подальших партнерських відносин із донорами. Продовжити на рівні районів впровадження методології Проекту через створення (можливо у вигляді Конкурсу підтримки локальних ініціатив) окремого механізму вирішення проблем громади «знизу-догори» з відповідним формуванням районних бюджетів.
- **всім партнерам Проекту** розробити окремий План заходів розповсюдження позитивного досвіду роботи Проекту серед інших територіальних громад Луганської області для формування позитивного іміджу громадської діяльності та передачі досвіду самоорганізації та мобілізації ресурсів задля вирішення проблемних питань територій.

«В результаті участі нашої громади в Проекті покращився діалог з владою, органи місцевого самоврядування отримали реальну можливість втілювати вирішення місцевих проблем без залучення кредитних коштів» (С.І.Гречаний, активіст ГО «Спілка сільських добродіїв». с.Половинкине Старобільського району)

«Завдяки Проекту ми змогли покращити надання медичних послуг населенню. Завдяки Проекту наше селище об'єдналось в громадську організацію та успішно розвиватиметься й далі. Багато ми отримали від Проекту цікавої та корисної інформації, консультацій, інформаційних матеріалів. Дуже допомагає нам районний Форум місцевого розвитку, саме на ньому ми вчимося багато чому та головне тому, як перетворити наші мрії в реальність. Головне, що ми бажємо продовжувати покращувати й далі наше життя в селищі» (О.В.Харламова, заступник голови ГО «Джерело», с.Єсаулівка Антрацитівського району)

«За час співпраці з Проектом громада дуже змінилась, бо люди зрозуміли, що можуть самі принести користь всієї громаді. Ніколи не думали, що можна так жити: зараз практично кожна сім'я придбала пральну машинку, бойлер та ін., вода у домівках мешканців – цілодобово, витрати на оплату води зменшились у десятки разів, вода надходить до споживача чиста» (О.В.Торшин, голова ГО «Лози» Кошарської сільської ради Антрацитівського району)

«Проект взагалі можна сказати «приніс в село медицину» та оживив громадське життя» (Л.О.Малихіна, голова ГО «Пан Єпіфан» с.Єпіфанівка Кременського району)

«Люди повірили в свої сили. Ми й сьогодні продовжуємо вже без допомоги Проекту ремонтні роботи по водопроводу на дальніх вулицях села, плануємо далі згуртованою громадою вирішити питання по заміні вікон в школі та зацікавились напрямком розвитку зеленого туризму в нашому селі» (Н.Л.Юхно, голова Го «Варварівська громада», с.Варварівка Кременського району)

«Діалоги» та консультації з громадами під час реалізації Проекту

Фото з громад: с.Єпіфанівка Кременського району, с.Курячівка Білокуракинського району, с.Куземівка Сватівського району, с.Петрівка Станично-Луганського району, с.Рафайлівка Антрацитівського району.

Проведення тренінгів Проекту

Фото з тренінгів, проведених в приміщеннях Кременської, Антрацитівської, Попаснянської та обласної державних адміністрацій.

Проведення районних Форумів місцевого розвитку (ФМР)

Фото з Форумів місцевого розвитку в Попаснянському, Білокуракинському, Марківському, Біловодському, Станично-Луганському, Антрацитівському районах, проведених в залах засідань відповідних районних державних адміністрацій.

Проведення засідань обласної Координаційної ради (ОКР)

Фото з засідань обласної Координаційної ради в Луганській облдержадміністрації та з виїзного засідання в Антрацитівському районі з вивчення досвіду роботи Проекту в громадах с.Ребрикове (ГО «Натхнення»), с.Лози (ГО «Лози»), с.Бобрикове (ГО «Вектор»)

Виїзди в громади наглядових комітетів за якістю впровадження (НКЯ) мікропроектів

Фото з громад Антрацитівського (ГО «Лози»), Кременського (ГО «Невська громада»), Станично-Луганського (ГО «Красноталівський промінь») та Білокуракинського районів (ГО «Затишок 2009» та ГО «Світоч майбутнього»)

Проведення засідань Тендерних комітетів (ТК)

Фото з засідань Тендерних комітетів Антрацитівського (ГО «Вектор», с.Бобрикове), Біловодського (ГО «Ромашка», с.Новоолександрівка), Сватівського (ГО «Темп», с.Містки), Марківського (ГО «Марківська районна організація «Відродження», с.Курячівка), Кременського (ГО «Голубівська громада», с.Голубівка), Попаснянського (ГО «Добробут», с.Калинове) районів

Відвідання Луганської області керівництвом ПРООН та делегаціями інших областей по обміну досвідом в питаннях співпраці з Проектом

Фото з заходів в облдержадміністрації та під час відвідань делегацією Донецької області Кременського району (ГО «Пан Єпіфан», с.Єпіфанівка) та делегацією з Харківської області - Сватівського району (ГО «Джерело-2010», с.Коломийчиха та ГО «Райгородська», с.Райгородка) Луганської області

Ресурсні Центри Розвитку Громад

Фото з Ресурсних Центрів Розвитку Громад в Станично-Луганському, Сватівському, Кременському, Попаснянському районах та в с.Епіфанівка Кременського району

Завершення мікропроектів громад

Фото під час відвідання громад для здачі завершених робіт по мікропроектам в Станично-Луганському районі (ОСББ «Петрівський комфорт», с.Петрівка), Кременському районі (ГО «Варварівська громада», с.Варварівка та ГО «Пан Єпіфан», с.Єпіфанівка), Старобільському районі (ГО «Спілка сільських добродіїв», с.Половинкине)

Участь громад Луганської області в міжнародних заходах Проекту

Фото під час участі делегації Луганської області (Ганна Борова – координатор Проекту в Луганській області, Ольга Рибалко – координатор Проекту від Луганської облдержадміністрації, Любов Малихіна – голова ГО «Пан Єпіфан», Олексій Прокопенко – координатор Проекту від Кременської райдержадміністрації) в Конференції «Ініціативи громад в дії: місцевий розвиток за сприяння Європейського Союзу та Програми Розвитку Організації Об'єднаних Націй» (м.Запоріжжя)

Розвиток місцевих громад Луганщини:
досвід по співпраці з Проектом Європейського Союзу
та програми розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»

За редакцією: Борової Г.О.

Підписано до друку 07.06.2010. Формат 60×84/8.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Myriad
Ум.др.-ар. 6,51. Наклад 100 прим.

Віддруковано з готових діапозитивів
у ПП «Видавництво «Янтар»
91016, м. Луганськ, вул.Луначарського, 97/112
Тел.: (0642) 717-351

Свідоцтво про внесення до держреєстру Дк № 256 від 22.11.2000

